

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Факультет суспільно-гуманітарних наук
Кафедра всесвітньої історії

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Культурний спадок Давньої Греції в сучасній європейській літературі

Спеціальність: 032 «Історія та археологія»
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Примаченко Катерини Олександрівни
IV курс, група ІСТБ-1-21-4.0Д

Науковий керівник:

Саган Галина Василівна,
професор кафедри всесвітньої історії,
доктор історичних наук, професор

Роботу захищено «___» _____ 20__р.

Оцінка _____

Київ – 2025

Зміст

Вступ.....	4
РОЗДІЛ 1 ІСТОРІОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ.	
1.1 ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА.....	9
1.2 Історіографія.....	13
РОЗДІЛ 2 Формування давньогрецької літератури: міф, вірування, наратив.	
2.1 Становлення давньогрецької літератури через аспект міфології.....	16
2.2 Основні риси давньогрецької міфології.....	19
2.3 Значущість божественних та героїчних образів у давньогрецькій літературі.....	22
2.4 Докласичний та класичний міф.....	25
РОЗДІЛ 3. Символи античного світу та їх місце в сучасній європейській літературі.	
3.1 Античні герої та боги як втілення гуманістичних ідей у літературі	30
3.2 Античний епос: сюжет і символіка.....	34
РОЗДІЛ 4. Адаптація античного міфу в культурних контекстах сучасного світу.	
4.1 Міф і література: основа грецької спадщини в європейській письменності.....	40
4.2 Трансформація образів античних героїв у сучасному літературному контексті.....	51
ВИСНОВКИ.....	55

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І	
ЛІТЕРАТУРИ.....	57

Вступ

Вивчаючи тему давньогрецької літератури, дослідник згадає саме сюжети та образи давньогрецьких міфів, бо саме міфології є невід'ємною та фундаментальною частиною грецької літератури, а сам вклад давньогрецької літератури в європейські сюжети неосяжний.

Сучасна європейська література не лише запозичує мотиви давньогрецьких сюжетів, а й адаптує їх під актуальний сучасний контекст певної культури та домінуючого наративу в суспільстві, тим самим актуалізуючи та переосмислюючи давньогрецькі сюжети, які колись були актуальними у своєму первісному вигляді для народів, які жили на території стародавньої Греції.

Перш за все важливо зазначити, що в даній роботі давньогрецька література розглядається з точки зору саме міфології давньої Греції. За своїм визначенням, докласична або ж первісна давньогрецька міфологія становить певну систему тогочасних наративів та вірувань, у яких, частіше всього, відображено пояснення різних аспектів цього світу, як правило, основними сюжетами докласичного міфу тогочасної Греції є легенди про появу божественних сил, створення цього світу та пояснення природних або загальнолюдських явищ в світі. Частіше всього в первісних сюжетах було пояснення, з містичної точки зору, походження природних явищ, сутність людини та мали місце міфи про формування раннього суспільства. Цей комплекс міфів і легенд, який був створений давніми греками, суттєво вплинув на розвиток їх культури, мистецтва, літератури та філософії.

В сучасному контексті, міфологія надає сучасній європейській літературі вже готові універсальні образи, які виступають як уособленням людських переживань, і водночас створюють фундаментальні для людей з різних культур моральні дилеми. Наративи в роботах сучасних авторів все більше акцентують

увагу на протиставленні добра і зла, і як наслідок, кожен елемент міфу має своє символічне значення, що дозволяє його по різному трактувати.

Як висновок, Грецька міфологія може бути адаптована та переосмислена в залежності до різних історичних і культурних контекстів, сама гнучкість міфологічних сюжетів та їхня здатність до адаптації у різних соціальних і культурних контекстах дозволяє сучасним авторам створити свої, близькі до своєї культури сюжети, які є продуктом інтерпретації давньогрецьких міфів у контексті певного часу чи культурного середовища, тим самим продовжуючи актуальність давньогрецької міфології вже у новому, сучасному контексті.

актуальність теми дослідження;

Міфологія – це значна частина культурного спадку на якому ґрунтувалися філософія і релігія. Не менш важливий показник важливості давньогрецькою літератури в сучасній культурі є те, що в літературних творах давньої Греції беруть натхнення не тільки письменники, а і скульптори, художники і велика кількість інших діячів, які є частиною культурного простору в Європі.

У давньогрецьких сюжетах відображені універсальні теми, архетипи та образи, які є актуальними і сьогодні, це може бути пошук істини так і боротьба добра і зла.

У сучасному світі, класична міфологія зберігає свою актуальність, частіше всього у дещо видозміненому варіанті, але незмінне те, що особливо гостро стоїть як питання гуманістичних цінностей, так і тема рівності, саме через це можна сказати, що міф продовжує відігравати важливу роль у висвітленні глобальних конфліктів та суперечностей людського буття у різні періоди існування людства.

Образи героїв, антигероїв, богів і людей у давньогрецькій міфології стали прототипом для втілення символічних образів у сучасній європейській

літературі, наприклад, образ Прометея асоціюється з революційним духом, А Нарциса - з егоїзмом і самозакоханістю.

За допомогою збереженої інформації, яка має відношення до даної теми, можна дізнатися роль докласичного та класичного міфу та літератури в цілому. Автори інтерпретують тогочасні сюжети різними методами: через згаданий символізм, архетипи чи нове трактування різних персонажів або сюжетів через сучасну призму.

Сучасна література, заснована на античних мотивах, не лише трансформує традиційні сюжети та образи, а й переосмислює морально-етичні засади стародавнього світу, який на той час був актуальним, таким чином, можна сказати, що сучасна інтерпретація актуалізує сучасний міф.

Антична література, яка містить у собі численні суперечності, проявляються у сучасних художніх, тобто літературних адаптаціях, зокрема, сучасна культура приділяє особливу увагу моральній неоднозначності, психологічній глибині та внутрішнім конфліктам.

Отже, актуальність даної теми в тому, щоб дізнатися яку роль відігравали тогочасні давньогрецькі сюжети, при яких умовах та метою вони були створені та як адаптувалися під сучасний європейський контекст.

Предмет дослідження:

Відображення культурного спадку Давньої Греції в сучасній європейській літературі.

Об'єкт дослідження:

Літературна спадщина давньої Греції.

Мета дослідження:

показати вплив культурного спадку Давньої Греції на твори сучасної європейської літератури.

Завдання дослідження:

- вивчити та проаналізувати джерела та літературу з теми дослідження;
- встановити основні аспекти первісної літератури, які сприяли формуванню класичної міфології.
- визначити та охарактеризувати найвпливовіші для сучасної культури сюжети та образи давньогрецької літератури.
- показати як актуалізувалися давньогрецькі архетипи та сюжети у сучасному контексті.

Методи дослідження;

Використані методи критичного та порівняльного аналізу для того, щоб виявити специфіку сучасної інтерпретації міфу та застосованого в системності, що передбачає звернення до методології різних галузей знань – Історія мистецтва, всесвітня історія, історія культури, історія філософії, історія психології. Історичний метод дозволив розглянути розвиток впливу літератури та міфологічних творів на творчість діячів культури. Метод теоретичного узагальнення використаний для підбивання підсумків проведеного дослідження, аналіз та синтез джерельного.

Практичне значення:

Практичне значення полягає в можливості використання матеріалів даної роботи у подальших літературознавчих і культурологічних дослідженнях.

Структура роботи:

Робота складається зі вступу, 4 розділів та 10 підрозділів, висновків та списку використаної літератури і джерел. Обсяг роботи - 66 сторінок, список використаних джерел і літератури – 52 позиції.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРІОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА

ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА

Тема давньогрецької літератури є популярним предметом дослідження як для українських, так і для іноземних науковців. Важливо зазначити, що сучасним дослідникам відомо чимало джерел з тих часів, попри те, що більшість із них не збереглися. Як зазначав Козлик І. В. у своєму навчальному посібнику під назвою “Зарубіжна література європейської Античності та Середньовіччя”:

«Літературна продукція Античності була величезною. До нас дійшла її дуже мала частина. Стихійні нещастя, війни, зовнішні і внутрішні, прояви релігійного християнського фанатизму та інші подібні причини, – зазначає О. І. Білецький, – скоротили літературну спадщину античності до порівняно мізерних розмірів. Античні „книги” писано на сувоях папірусу – матеріалу неміцного, – і тільки з IV віку (до н.е.) як матеріал до писання стали вряди-годи вживати пергамент. І самий матеріал і спосіб виготовлення книги не забезпечували ні тривкості, ні великої кількості примірників.»¹

Характеризуючи це джерело, слід зазначити, що посібник охоплює етапи розвитку Античності та Середньовіччя. Щодо підходу до матеріалу, автор використовує порівняльний аналіз і історико-літературну реконструкцію.

Визначення “Міфологія” докладно подано у *Філософському енциклопедичному словнику*. Водночас варто зауважити, що цей словник охоплює переважно філософські терміни, перекладені українською мовою. Усього праця містить близько 1700 статей. Автор В. І. Шинкарук надає таке визначення цьому терміну:

¹ Козлик І. В. Зарубіжна література європейської Античності та Середньовіччя (Лекційні матеріали) : навчальний посібник [для студ. вищ. навч. закл.]. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2022. – 254 с.: іл. ISBN 978-966-286-238-6 Режим доступу: http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/13361/1/Козлик_Посібник_3%20обкладинкою.pdf

«МІФОЛОГІЯ - 1) Казка про міфи та міфологічну свідомість. 2) Сукупність міфів, нагромаджена різними етносами, тією чи тією архаїчною за своїм походженням культурною традицією. У давніх суспільствах та їх сучасних реліктових залишках М. має характер обов'язкового для всіх людей світоглядного нормативу, становить головний чинник їхньої соціальної поведінки.»²

Термін “Античність” був описаний в роботі під назвою “Літературознавчий словник - довідник. За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка.”:

Дане джерело охоплює широкий спектр саме літературознавчих понять, які здебільшого використовуються в академічних дослідженнях та науковій літературі. Основу словника становлять визначення термінів літературознавчого характеру.

Продовжуючи дослідження теми, варто згадати працю під назвою «Енциклопедія історії України» за редакцією В. А. Смолія. Ця робота є збіркою термінів, серед яких особливу увагу в контексті вивчення теми заслуговує розділ «Міф». В енциклопедії авторка Скржинська М. В. подає тлумачення терміна «Міфи давньогрецькі». Міфологія розглядається як система уявлень давніх греків про світ, богів і героїв. Особливу увагу приділено космогонічній, теогонічній та етіологічній складовим міфів.

Серед дослідників давньогрецької літератури, варто відзначити таких авторів, як Микола Кун та Борис Тен. Розглядаючи працю М. Куна «Легенди і міфи Стародавньої Греції», слід зазначити, що вона є збіркою переказів

² Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. — Київ: Абрис, 2002. — VI, 742 с Режим доступу:

https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovyk.pdf

давньогрецьких міфів. В Україні це одна з найпопулярніших праць серед дослідників, які вивчають античну культуру та літературу. Видання містить оповіді про походження світу, класичний і докласичний міф, Троянську війну та богів класичного періоду, зокрема Олімпійських богів. У праці охоплено більшість відомих творів грецької міфології, які були перекладені українською мовою, що дозволяє аналізувати їх зміст.

Переходячи до праці Бориса Тена, а саме до перекладу «Іліади» Гомера. Варто зазначити, що ця робота, як і попередня, є однією з найпоширеніших серед україномовних дослідників давньогрецької літератури. Сама поема складається з 24 пісень, і що показово, така ж кількість літер наявна у грецькому алфавіті. Ця епопея є одним із найвидатніших епічних творів давньогрецької літератури, авторство якого приписується Гомеру. Поема описує події Троянської війни, зокрема ті, що відбувалися під час останніх тижнів десятирічної облоги Трої, і зосереджується на протистоянні між ахейцями та троянцями. Переклад зберігає всі основні аспекти оригінального твору, а саме поетичну форму, ритм і композиційну структуру.

«ГОМЕР (бл. МІЙ ст. дон. е.) легендарний давньогрецький поет, основоположник античної та європейської літератур. Вісім античних життєписів Г., приписуваних Геродоту, Плутарху та ін., суперечливі і недостовірні.»³

Безпосередньо вивченню давньогрецької літератури та адаптація її під новий культурний світогляд сприяли праці М. В. Дедкова, Градовського А.В. та Галушко М.В. Навчальний посібник “Від античності до постмодернізму” авторства А. В. Градовського та М. В. Галушка містить в собі огляд ключових

³ Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. Т.1: А-К / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. — Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2005. - 824 с. ISBN 966-692-578-8 Режим доступу: <https://archive.org/details/2005zaryps1>

етапів розвитку культури та філософії від античності до постмодернізму. В самій роботі пропонується розглянути розвиток літератури саме через призму певних творів, а саме через них розглянути характерні особливості кожного культурно-літературного періоду. Щодо основних тез, слід зазначити те, що сюжети Античних творів трансформувалися у сюжетах вже в наступних епохах. Саме це може підтвердити теорію спадковості традицій, а сам вплив античності особливо помітний у добу Відродження, класицизму та модернізму.

«Майстри класицизму не передавали в своїх творах безпосередньо навколишнє життя. Вони зображали шляхетнену дійсність, намагалися створити ідеальні образи, які відповідали їх уявленню про розумне, героїчне, прекрасне. Тематика класицистичного мистецтва обмежувалася головним чином античною історією, міфологією, Біблією, а образна мова і художні прийоми запозичувалися з класичного античного мистецтва.»⁴

Розглядаючи наступну працю під назвою “Історія світової культури” авторства М. В. Дедкова, особлива увага приділяється саме взаємозв'язкам між культурами та їхньому впливу одна на одну, що підкріплює теорію запозичення давньогрецьких сюжетів європейськими країнами.

«Культура – явище неймовірно складне та багатопланове. Вона співвідноситься з такими поняттями як людина, світ, природа, суспільство, життя, досягнення сутності культури, або хоча б наближення до розуміння цього феномену, є важливою умовою самореалізації особистості, позитивного вирішення суперечностей між особистістю та соціальним середовищем, людством та природою.»⁵

⁴ Наука і суспільство: Історія. Культура: колективна монографія. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. – 332 с. ISBN 978-617-527-305-0 — Режим доступу: http://lib.ndu.edu.ua:8080/dspace/bitstream/123456789/3749/1/Макет_остаточний.pdf#page=35

⁵ Історія світової культури / Під заг. ред. М. В. Дедкова. – запоріжжя: Дике Поле, 2009. – 376 с., іл. ISBN 978-966-2994-50-6 Режим доступу: <https://eir.zp.edu.ua/server/api/core/bitstreams/67a4a4df-3bb3-417f-ad67->

В самій праці автори змогли уніфікувати свої історичні та філософські знання і також відтворити свій власний мистецтвознавчий аналіз, підкреслюючи роль культури як фундаменту для розвитку суспільства та його ідентичності, тим самим наголошуючи на значенні культурного обміну.

Переходячи до наступного джерела, варто зазначити працю авторства Вишницької Ю. В. Під назвою “Трансформація архаїчного міфу у сучасному соціумі” В самій книзі описано поняття "сучасний міф" та досліджено фактори трансформації давньогрецьких сюжетів в контексті сучасної культури.

Щодо інтерпретації давньогрецького міфу в сучасному середовищі, важливо розглянути роман “Улісс” авторства Джеймса Джойса. Даний роман є яскравим прикладом інтерпретації міфології у модерний контекст. Сам сюжет ґрунтується на структурі та мотивах Гомерової «Одіссеї», але концепція перенесена у реалії сучасного Дубліна.

1.2 Історіографія

Сама міфологія становить певну систему тогочасних наративів та вірувань, у яких, частіше всього, відображено пояснення різних аспектів цього світу, як правило, основними сюжетами класичних міфів тогочасної Греції є легенди про появу божественних сил.

Для вивчення та аналізу міфології було обрано 3 сюжети: “Іліади”, “Одіссеї”, та “Медея”. Дані твори досліджено в перекладі Кун, М. А. “Легенди і міфи Стародавньої Греції”. Автор виклав найвідоміші міфологічні сюжети українською мовою. Саме ця праця стала одним із фундаментальних джерел, що вплинули на популяризацію античної міфології у XX столітті. Дослідження самих сюжетів дозволило проаналізувати основні аспекти давньогрецької

літератури та подальше ознайомлення з їх адоптацією до різних культурних ідей та періодів, а також ознайомитися з першоджерелом у перекладеному вигляді.

Для вивчення даної теми використовувалися історичні праці, а саме дослідження під назвою “Наука і суспільство: Історія. Культура: колективна монографія” та Вишницька Ю. В. “Трансформація архаїчного міфу у сучасному соціумі: огляд проблеми”. Згадані джерела використовувалися для кращого розуміння поняття античної культури та передумов формування міфології та давньогрецької літератури. Авторка досліджує механізми адаптації міфологічного мислення в контексті сучасних культурних наративів, що є важливим для розуміння даної теми. Загалом, ця колективна монографія направлена в першу чергу на тлумачення впливу античної філософії, мистецтва й науки на подальший розвиток європейської цивілізації, але акцент зроблено саме на тему античності.

Проблематика давньогрецької літератури розглядалася в низці праць українських і зарубіжних дослідників. Проаналізувавши вище описану джерельну базу дослідження, можна зробити висновок, що обрана тема має достатню джерельну базу, щоб реалізувати поставлені в даній роботі завдання.

Для дослідження були використані методи критичного та порівняльного аналізу для того, щоб виявити специфіку сучасної інтерпретації міфу. Використовувались джерела, які вивчали такі теми: Історія мистецтва, всесвітня історія, історія культури, історія філософії та історія психології.

Можна зробити висновки, що обрана тема має наукове опрацювання, що дозволяє здійснити аналіз культурного спадку Давньої Греції у сучасній європейській літературі та простежити, як саме антична традиція зберігає свою актуальність і в сучасному світі.

Використовування згаданих джерел дозволило розглянути розвиток літератури та міфологічних творів на творчість діячів європейської культури, а

метод теоретичного узагальнення був використаний для підбивання підсумків проведеного дослідження, аналіз та синтез джерел.

Висновки до Розділу 1

Вивчення давньогрецької літератури спирається на такі джерела: від класичних творів, а саме таких як “Іліада”, “Одіссея”, “Медея” у перекладах сучасних українських науковців і письменників, до наукових праць, енциклопедій, словників та навчальних посібників. Особливе значення для дослідження мали праці таких авторів, як М. Кун, Б. Тен, А. В. Градовський, М. В. Галушко, М. В. Дєдков, Ю. В. Вишницька.

Джерела охоплюють такі підходи: історія філософії, історія культури та історія зарубіжної літератури. Вивчення даних праць дозволяє сформулювати уявлення про давньогрецьку міфологію та її роль у формуванні європейської культурної літератури. Як висновок, зібрана джерельна база дозволяє відтворити зміст і контексти давньогрецьких текстів та простежити їхню трансформацію.

РОЗДІЛ 2

Формування давньогрецької літератури: міф, вірування, наратив.

2.1 Становлення давньогрецької літератури через аспект міфології.

За своїм визначенням давньогрецька література, а саме давньогрецька міфологія, становить певну систему тогочасних наративів та вірувань, у яких, частіше всього, відображено пояснення різних аспектів цього світу, а основними сюжетами класичних міфів тогочасної Греції є легенди про появу божественних сил. Частіше всього в них було пояснення, з містичного погляду, походження природних явищ, сутність людини та міфи про формування раннього суспільства.

«Спочатку існував тільки вічний, безмежний, темний Хаос. У ньому було джерело життя світу. Все виникло з безмежного Хаосу - весь світ і безсмертні боги. З Хаосу походить і богиня Земля Гея. Широко розкинулась вона, могутня, і дає життя всьому, що живе й росте на ній.»⁶

Цей комплекс міфів і легенд, який був створений давніми греками, суттєво вплинув на розвиток їх культури, мистецтва, літератури та філософії. Слід зазначити, що таке явище було не лише в межах сучасної Греції, але й у контексті всіх європейських країн, не кажучи про глобальні культури. Релігійний світогляд тогочасних людей тісно переплітався з їх історичним досвідом їх нації, це відображається в характері та трактуванні давньогрецької релігії, яка має назву політеїзм, відомості про цю релігію дійшли до наших часів у вигляді найдавніших мистецьких пам'яток, прикладами яких можуть бути предмети мистецтва чи письмові джерела.

Також слід зазначити, що в ранньому давньогрецькому суспільстві існували і інші релігійні конструкції, як наприклад фетишизм.

⁶ Антична література. Греція. Рим. Хрестоматія /Упорядники: Михед Т.В., Якубіна Ю.В. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с. Режим доступу: <https://library.nusta.edu.ua/depositary/Оцифровані%20документи/АНТИЧНА%20ЛІТЕРАТУРА.pdf>

«Фетишами могли бути різні речі, ідоли, ікони, реліквії, яким приписувалася надприродна сила, щось подібне до "мани". Коли в "Іліяді" ахейці не могли здобути Трої, то причиною цього були не стільки міцні мури міста, скільки наявність у троянців потужного фетиша Паладія, тобто статуї Атени Палади, що обороняла місто.»⁷

Сама міфологія, як спадок давньогрецької літератури, відігравала надважливу та фундаментальну роль у світогляді первісних суспільств тогочасних народів Греції, формуючи їх уявлення про навколишній світ в якому вони жили та пояснюючи собі певні явища, які відбувалися в їх житті, найчастіше це були саме трагічні події для окремої особи.

В основі сюжетів були оповіді про втручання потойбічних та надмогутніх вищих сил чи богів. Саме таке трактування світу стало наслідком недостатніх знань людей щодо природних явищ чи певних трагедій в їх житті, саме тому ці легенди були зумовлені пошуком пояснень таких явищ, як зміна дня і ночі, чергування сезонних циклів, опадів з неба і пояснення посух та неврожаю. І як висновок, на відповідь на ці запитання виникали міфи, які відображали специфіку світосприйняття тогочасної людини, яка жила на території давньої Греції.

Отже, узагальнюючи, на ранніх етапах розвитку людства, навколишній світ, що оточував людини, сприймався як дещо сакральне та одухотворене середовище, яке мало певний зв'язок з божественними силами та було наповнене безліччю духів і божеств.

⁷ Словник античної мітології / Упоряд. Козовик І.Я., Пономарів О.Д. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. – 312 с.

ISBN 966-692-873-6 Режим доступу: <https://archive.org/details/slovantmit/page/1/mode/2up?view=theater>

Міфологічні уявлення давніх греків містять сліди спіритизму, але і водночас на ранніх етапах розвитку їхньої культури простежується прагнення антропоморфізувати навколишній їх світ та об'єкти що в ньому знаходяться, але і в той самий час наділяли їх людськими рисами, частіше всього брали за основу найкращі, на думку тогочасного суспільства, риси фізичної зовнішності. Забігаючи наперед, це був перехід від докласичного міфу, до класичного.

Грецькі боги, на відміну від зооморфних божеств інших народів, в основному зображувалися саме у людській подобі та мали деякі відмінні характеристики, такі як фізичну досконалість, здатність змінювати форму та, найголовніше, на чому часто акцентують, на темі безсмертя. Основною рисою саме Грецької літератури, були божественні образи, які характеризувалися людською ідеалізованою фізично подобою, але й іноді доповненою рисами тварин. Вже з часом, а точніше в період класичного міфу, олімпійські боги стали об'єктом молитов тогочасних людей. Таким чином, міфологія та реальність у грецькій, тогочасної культури та літературі, тісно перепліталися, відображаючи не лише релігійні вірування та міф у своєму первісному вигляду, який передавався спочатку усно з покоління в покоління, а й соціальні та культурні уявлення греків.

Важливо, що в релігійних практиках та літературних творах, написаних в давній Греції, спостерігається поєднання загальних міфологічних концепцій саме з конкретними образами, які частіше всього трактувалися як божественні сили, або ж боги, та персонажі з над можливостями, яких називають герої.

Історичні початки давньогрецької релігії є досить складними та заплутаними, і досі не існує певної класифікації міфів, але саме в їхньому аналізі можна знайти підхід до розуміння цього напрямку в грецькій літературі, що може допомогти дізнатися більше про тогочасний світогляд та устрій.

«Міфологія- сукупність подібних оповідань про богів і героїв і в той же час система фантастичних уявлень про світ. Міфологією також називають і спеціальну науку про міфи. Міфотворчість розглядається як одне з найважливіших явищ культурної історії людства. У первісному суспільстві міфологія являла собою основний спосіб розуміння світу, а міф виражав світовідчуття та світорозуміння епохи його створення. Міфологія являється найдавнішим, архаїчним, ідеологічним утворенням, яке має синкретичний характер.»⁸

2.2 Основні риси давньогрецької міфології

Як було згадано, в період формування перших міфів, людина перебувала у повній залежності від природних умов, тому всі незрозумілі явища доводилося тлумачити з міфологічної погляду, щоб задовольнити потребу в поясненні незрозумілого, саме тому небезпечні явища, як, наприклад землетруси чи засуха, трактувалися як вияв божественної сили, від якої неможливо було втекти та протистояти їй. Первісна свідомість сприймала світ як одухотворене середовище, в якій кожен елемент природи наділявся могутніми силами, які людина не могла контролювати. Для цього явища є окремий термін під назвою Магічний реалізм.

«Магічний реалізм — реалізм, у якому органічно поєднуються елементи реального та фантастичного, побутового та міфологічного, дійсного та уявного, таємничого.»⁹

⁸ Куликова, Л. Міфологія і класична література у школах античної доби [Текст] / Л. Куликова // Вісник Національної Академії наук України. – 2007. – № 8. – С. 30-35. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=iiv_2007_10_21

⁹ Давиденко Г. Й., Чайка О. М., Гречаник Н.І., Кушнерьова М.О. Історія зарубіжної літератури XVII – XVIII ст.: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 274 с. Режим доступу: http://www.kafedragum-artcollege.edu.km.ua/Files/downloads/308712_AC5A3_davidenko_g_y_ta_in_istoriya_novitno_zarubizhno_lite

Узагальнюючи, можна сказати що міф, як форма оповіді, створена людиною тих часів, для того що задовольнити потребу в отриманні відповідей на її питання щодо розуміння походження та функціювання світу, в якому вона живе. Характер відповідей на ці питання значно залежав від розвитку суспільства та обсягу наявних знань в ньому. Також давньогрецькі автори запозичували елементи міфологічного наративу в сусідніх народів, з якими вони взаємодіяли, і ті своєю чергою, теж позичали деякі елементи давньогрецьких літературних творів, це і пояснює деяку схожість оповідей різних народів.

Підсумовуючи, можна зазначити такі основні риси давньогрецької міфології того часу:

- Політеїзм
- Антропоморфізм
- Культ міфів про героїв
- Взаємодія богів і людей
- Пояснення природних явищ і історичних подій

Політеїзм являє собою певну релігійну систему, яка базувалася на віруванні у численних богів і богинь, які, як правило, мали людські риси, емоційність та слабкості подібні людям. Основною фігурою пантеону цієї релігії був Зевс, якому надали звання володаря Олімпу.

«ПОЛІТЕЇЗМ (від грец. πολύς – багато і θεός – бог) – багатобожжя, віра у багатьох богів, поклоніння багатьом богам.»¹⁰

[raturi.pdf](#)

¹⁰ Букач В. М. Теорія та історія культури (словник-довідник): навч. посіб. для здобувачів вищої освіти / В. М. Букач, Н. М. Бакланова. Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2021. 288 с. SBN 978-617-7790-41-8. Режим доступу: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2FMB_Pravo/Bukach-V.-M.-Baklanova-N.-M.-Teoriya-ta-istoriya-kultury.pdf

Антропоморфізм - це значення включає в собі певні образи богів, які були схожими на людину, часто ідеалізовані фізично і в той час мали свої слабкості подібні людським, вони наділялися надприродними здібностями, безсмертям і великою силою.

«Антропоморфізм (грец. анθρoς — людина і μορφη — форма) — різновид персоніфікації, коли предмет художнього зображення вподібнюється людині.»¹¹

Культ міфів про героїв, як вже було загадано, окрім богів, у давньогрецькому суспільстві вшановувалися також герої та напівбоги, основна їх характеристика була в тому, що це були, частіше всього, звичайні люди, або подібні до людей полу боги, які були наділені надприродною силою, часто мали в собі гіперболізовані якості людини, такими як, наприклад надмірна сила. В оповідах їх головна роль була в тому, що вони вершили визначні подвиги, які для звичайної людини були б надскладними чи неможливими. Показовими прикладами цих сюжетів про героїв можуть бути оповіді про Геракла, Тезейя, Персея, Ахілла та Одиссея.

Переходячи до четвертого пункту, в давньогрецьких сюжетах багато міфічних оповідей базується на Взаємодії богів і людей. У міфах часто описано, як божества активно втручалися в людські справи, надаючи їм допомогу або караючи за проступки певний народ чи окрему людину. В міфах, також часто описані відносини та взаємодії богів або напівбогів з людьми.

Останній згаданий пункт, полягав у поясненні природних явищ та історичних подій. Як було зазначено, первісна роль ранніх, або докласичних міфів, була у тому, щоб виконувати функцію роз'яснення причин виникнення

¹¹Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. — Київ : ВЦ «Академія», 2007. — 752 с. — (Nota bene). — ISBN 978-966-580-244-0. — Режим доступу: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001094>

певних природних явищ, таких як землетруси, бурі чи сезонні зміни, а також історичних подій, зокрема таких як Троянська війна, яка часто фігурувала в текстах Гомера. До цих подій приписували саме божественне втручання в людське життя, тим самим пояснюючи собі часто трагічні події в житті людини.

Підсумовуючі ці риси, можна сказати, що давньогрецька міфологія виступає як комплексна система наративів, яка спрямована на осмислення фундаментальних для тогочасних людини питань, а саме про життя загалом та взаємодії людини з природою.

2.3 Значущість божественних та героїчних образів у давньогрецькій літературі.

Давньогрецька література являє собою сукупність героїчних епосів, описання релігійної значущості певних божеств в житті людини та сукупність легенд, які несуть собою задачу пояснити певні події в житті людини, самі ці сюжети часто пов'язані з богами та чудовиськами. Рання міфологія, яка являє собою тогочасну літературу, здебільшого має образно-поетичний характер, що використовувався давніми культурами для опису та надання містичного сенсу певним природнім явищам. Слід зазначити, що предметом цікавості для тогочасних авторів були: земля, небо, сонце, зірки, гори, вулкани, річки, дерева та інші. Всі ці об'єкти, які були частиною середовища тогочасної людини, набували божественного статусу. Як наприклад, сонце виокремлювалось як світлий бог, що вів боротьбу з богами ночі, протиставляючи це як метафору боротьби добра та зла.

Грецька первісна література, в основному, включає розповіді про певні діяння богів, які уособлюють сили природи, а також, протиставляючи їм міфи про героїв, які часто трактувалися як полу боги. Важливим у розумінні є той факт, що описані вище міфи, виникли в різних частинах Греції. Приблизно в VIII-VII ст. до н.е, Греція не була уніфікованою державою, а являла собою низку незалежних один від одного полісів. Суспільство поділялося на вільних громадян та рабів, останні були позбавлені громадянських прав і вважалися власністю. Вільні громадяни могли вільно брати участь у політичному житті та мали певне право голосу, і відповідно до цих прав долучалися обов'язки.

В період існування полісів, люди вважали, що засновники їх міст це і є боги та герої, про яких складали легенди, та яких вони вважали своїми давніми нащадками. Показовим прикладом є місто, яке носить назву Афіни, в честь богині Афіни і яка вважається покровителькою цього міста.

Продовжуючи тему устрою побутової думки та життя, слід зазначити, що для людей того часу, важливим аспектом життя була фізична підготовка і моральне вдосконалення. Ці принципи оспівувалися в літературних творах.

Варто зазначити той факт, що Греція перебувала в близькості до центрів формування древньої східної культури, як Єгипту чи Фінікії, і не виключно що культура сусідніх країн, вплинула також і на формування грецької літератури.

«Міф, як частина давньогрецької літератури, через свою символічність є зручною мовою для опису вічних моделей індивідуальної та суспільної поведінки, загальних законів соціального та природного космосу, він дозволяє вийти за соціально-історичні та просторово-часові межі задля виявлення “загальнолюдського” змісту. Упродовж усього XX ст. у світовій культурі спостерігається стійке зацікавлення міфологією, її можливостями та

особливостями використання в різних сферах людської діяльності, наприкінці століття цей інтерес активізується.»¹²

Важливу роль у формуванні грецької письменності і відповідно літератури, відіграє використання Грецією стародавнього фінікійського алфавіту, який був адаптованим до звуків грецької мови.

Також слід взяти до відома фактор унікального географічного розташування Греції з її численними островами, горами та морями.

Саме це вплинуло на створення нових міфів та легенд: моряки розповідали історії про морських монстрів та богів, а мешканців гір складали легенди про богів що жили в горах. Сама країна охоплювала території Егейського моря, узбережжя Чорного моря, Сицилію та частину земель Балканського півострова, там і формувалися держави які називалися поліси, в цих містах з власним устроєм і розвивалося суспільство.

Саме в період формування суспільства і виникали нові літературні жанри, такі як трагедія, комедія, епос і лірика. Зараз можна сказати, що саме ці жанри в літературі і заклали основи європейської літератури. Історичні події, такі як війни, хвороби, природні катаклізми, міграція та політичні зміни, неврожаї та засухи відображаються в тогочасних міфах. Але, крім того, основу багатьох епосів можна знайти у легендах про Троянську війну.

«Істотні зміни відбулись і в літературі, деякі її класичні форми змінилися або зовсім зникли. Сама література (за деякими винятками) стала аполітичною, поезія почала тяжіти до малих форм, головним в ній цінувались витонченість та манірність. Захоплення науками призвело до появи "наукових" поем з географії, природознавчих, поетичних творів. Певною мірою ця "мода" позначилась і на

¹² Костюк, І (2011). Міфологема : історія поняття в науковому дискурсі. Вісник Львівської національної академії мистецтв. Львів. с. 405–416. [Режим доступу:https://nam.edu.ua/files/Academy/nauka/visnyk/pdf_visnyk/22/38.pdf](https://nam.edu.ua/files/Academy/nauka/visnyk/pdf_visnyk/22/38.pdf)

найбільшій епічній поемі еллінізму — "Аргонавтиці" Аполлонія Родоського. Це була третя за розмірами і значенням героїчна поема, що повністю дійшла до наших днів після "Іліади" та "Одіссеї" Гомера (створених в IX-VIII ст. до н. е.).»¹³

Щодо джерел, які збереглися до наших часів, слід згадати такі твори як "Іліада" та "Одіссея" Гомера. Дані епічні поеми відображають події, які люди наділили міфологічним контекстом, серед них, згадана вище, Троянська війна і пригоди Одіссея. Вважається, що саме вони є основою грецької міфології та переходом від докласичної міфології до класичної. Саме ці письменні твори Гомера нерідко використовують сучасні автори задля надання символічності для своїх робіт.

«Одіссея — довгі мандри літературного героя, який врешті-решт повертається додому, назва утворена за аналогією до однойменної поеми Гомера Зразками О є «Одіссея капітана Влада» Р Сабатіні, «Улісс» Дж Джойса, «Людина біжить над прірвою» Івана Багряного, поезія «Вирій» О Зуєвського, «Скифська одіссея» Ліни Костенко та ін.»¹⁴

2.4 Докласичний та класичний міф.

Вище були згадані сюжети, які розповідають про конфлікти між богами та іншими ворожими для них силами, саме ця тема в оповідях давньогрецьких міфів була одна з головних сюжетів в докласичний період. Тогочасні люди вірили, що

¹³ Аполлоній Родоськийщентко.Аргонавтика / Поетичний переказ В.І. Пашенка, Н.І. Па- - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2011. - 232 с. ISBN 978-966-10-0980-5.

¹⁴ Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т.2 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — К: ВЦ «Академія», 2007. — 624 с. (Енциклопедія ерудита) ISBN 978-966-580-232-7. Режим доступу: <https://archive.org/details/literaturoznachat2/page/n145/mode/2up>

окрім видимого їм світу, існує також і підземний світ, яким керує Бог мертвих, тим самим вірили і в те, що душі мертвих живуть в тому потойбічному світі.

«МІФИ ДАВНЬОГРЕЦЬКІ. Події в деяких грец. міфах відбуваються в Пн. Причорномор'ї, яке вважалося краєм заселеної Землі, за межами якої – потойбічне царство. Елліни розміщували вхід до царства Аїда в країні кімерійців, вважали, що Геракл проходив Скіфію на шляху до казкового саду Гесперид і добував біля Меотиди (Азовське море) золотий пояс цариці амазонок, котрі жили в північнопричорномор. степах.»¹⁵

Узагальнюючи, можна сказати, що міфологія давньої Греції з'явилася через природні явища та необізнаність про процеси, які відбувалися у світі, через це було намагання пояснити сутність, таких явищ як бурі, землетруси та сезонні зміни, пояснюються це все богами та їх волею. Як результат, явища навколишнього світу були наділені містичним та надприродним значенням. Отже, Докласичний міф відображав ідею залежності людей від вищої сили чи волі богів.

«Історія людства чимось нагадує історію життя однієї людини, і у ній є періоди «дитинства» цілих народів. Як дитина пізнає довкілля, так і ці народи пізнавали оточуючий світ, не завжди маючи змогу розумно, раціонально пояснити його явища. Скажімо, коли первісні люди потрапляли під зливу і намокали, причинно-наслідковий зв'язок відновлювався досить легко: пішов дощ (причина), і вони намокли. Проте щодо з'ясування причин самого дощу або інших його наслідків (порозмивало звірині стежки, і неможливо вистежити дичину — а отже всі залишаться голодними або й помруть) справа була значно складнішою. Не знали вони й законів природи, пояснюючи всі незрозумілі їм

¹⁵ Скржинська М.В. МІФИ ДАВНЬОГРЕЦЬКІ [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2009. - 790 с.: іл.. Режим доступу: <http://history.org.ua/LiberUA/ehu/6.pdf>

явища втручанням якихось вигаданих (міфічних) істот, в існування яких беззастережно вірили. Оцей первісно-дитинний світогляд і називається міфологічним.»¹⁶

Основними характеристиками, які були описані в сюжетах міфів, були такі риси як мужність, героїзм, вірність, любов, гордовитість та покарання з боку богів до людей або героїв. Вже було згадано, що зміст цих сюжетів відповідав на запитання про походження світу, для пояснення природних явищ, соціальних норм та релігійних практик, а також людських невдач та нещасть.

В релігійному контексті, важливо згадати про існування релігійних центрів, таких як Дельфі та Афіни, саме в цих місцях багато міфів виникли з релігійних ритуалів та де відбувалися поклоніння богам.

«Афіни, столиця поліса, були розташовані в центрі Аттики. Акрополь, головний пагорб Афін, був релігійним центром поліса та його цитаделлю.»¹⁷

Як було згадано, за сюжетами боги і люди мають схожості, наприклад було описане те, що вони діяли імпульсивно, коли відчували такі емоції, як любов, ревності, гнів і заздрість. В усіх сюжетах кожен з богів у давньогрецькому пантеоні мав певну силу, а гора Олімп вважалася місцем де вони і перебували.

Багато зображень грецьких богів можна побачити у стародавніх пам'ятках їх мистецтва. Загалом, перші боги, в докласичній міфології, вважалися за негативних істот, з головами та тілами тварин, а на противагу їм існували боги з гори Олімп, які є частиною вже класичної міфології. З чого можна зробити висновки, що з часом, первісна міфологія змінила свій вигляд і менші боги та

¹⁶ Антична література : навч. посіб. / Ковбасенко Ю. І. — 2-ге вид., розшир. та доповн. — К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. — 248 с. Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5849/1/Y_Kovbasenko_AL_21_GI.pdf

¹⁷ Ісхакова А.В., Мірошніченко С.В. Історія стародавнього світу. Схід, Греція, Рим: Навчально-методичний посібник для здобувачів історичних спеціальностей. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2024. 315 с. — Режим доступу: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi79/0059508.pdf>

демони були замінені Верховним Богом Зевсом. Головним сюжетом так і залишилися теми створення світу, богів, героїчних пригод, тема смерті, підземного життя та міфів, які пояснюють походження природних явищ та ритуалів.

«Причорномор'ї, яке вважалося краєм заселеної Землі, за межами якої -- потойбічне царство. Елліни розмішували вхід до царства Аїда в країні кімерійців, вважали, що Геракл проходив Скіфію (див. Осіфи) на шляху до казкового саду Гесперид і добузав біля Меотиди (Азовське море) золотий пояс цариці амазонок, котрі жили в північнопри-чорномор. степах.»¹⁸

Не менш важливою частиною олімпійського або ж класичного періоду є герої, які боролися з демоном та монстрами. Люди наділяли своїх богів та героїв найкращими, по мірках тих часів, людськими рисами, емоціями та поведінкою, створюючи більш персоніфіковані образи.

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновки, що давньогрецька література являє собою комплекс певних легенд і первісних вірувань, а сама міфологія, в первісному її значенні, слугувала в якості пояснення природних явищ, людських емоцій, соціального устрою та загальних уявлень про всесвіт в якому жили люди. Сюжети легенд та міфів відображали релігійні переконання та вірування, побутове життя, моральні принципи та світогляд суспільства.

Як було зазначено у переліку рис давньогрецької міфології, люди сповідували політеїзм, вірячи у численних богів, які, за їх переконанням, здійснювали владу над їх життям. Щодо того, як богів уявляли тогочасні люди, то боги мали антропоморфні риси, їм були присвоєні ідеалізовані фізичні характеристики, також вони наділялися людськими емоціями та почуттями,

¹⁸ Ясь О. В. Міф історичний // Енциклопедія історії України. — К., 2009. — Т. 6: Ла–Мі. — С. 759—765. [Електронний ресурс] [Режим](#)

проте, їх головною особливістю було те, що вони володіли надприродними здібностями. Також, згідно з текстами тогочасних творів, можна сказати, що тоді люди вірили в важливість задобрення богів, шляхом жертвоприношення й ритуалами.

«Коли ж будуть розділені всі загони і розподілені по трієрах, нехай рада і стратеги заповнять усі двісті кораблів, принісши умилювуву жертву Зевсу Всемогутньому, Афіні, Ніці та Посейдону Хранителю. Коли кораблі будуть заповнені, нехай сто з них допомагають тим, хто воює біля Артемісія Евбейського, а сто кораблів нехай стоять якорем біля Саламіна та решти Аттики й охороняють країну.»¹⁹

Докласичні міфологічні оповіді були сформульовані задовго до впровадження грецького алфавіту, саме тому і кожен усний літературний твір міг мати різні варіації, і значно відрізнятися один від одного. Водночас в процесі становлення давньогрецької культури та літератури, відбувався процес зародження суспільства, розвивалися і моральні засади, суспільні норми та загальні цінності. Бо як відомо, давні греки одними з перших порушували проблеми політики, моралі та психології.

Отже, проаналізувавши основні риси докласичного та класичного міфу, визначивши при яких умовах були створені сюжети давньогрецького походження, можна зробити висновки, що за своїм визначенням давньогрецька література, яка в даній роботі розглядається саме зі сторони міфу, створена для пояснення різних аспектів цього світу з погляду первісної цивілізації. Дана

¹⁹ Історія Стародавньої Греції. Хрестоматія. Посібник для студентів історичного факультету/ Шама

Олександр Іванович. — Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. — 256 с. Режим

доступу: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/12738/1/Shama_Istoriia_Starodavnoho_%20Hretsii.pdf

концепція літературних сюжетів була названа докласичним міфом. З часом докласичний міф еволюціює в новий термін – класичний міф.

Основними сюжетами вже класичних міфів є легенди про появу божественних сил. Частіше всього в них було пояснення походження природних явищ, сутність людини та теорії про формування раннього суспільства саме з містичної точки зору. По суті цей комплекс міфів і легенд, який був створений давніми греками, суттєво вплинув на розвиток їх культури, мистецтва та філософії і згодом поширився на європейську територію, тим самим сприяв значного розвитку вже для європейської культури.

Висновки до Розділу 2

Розглянуто становлення та основні риси давньогрецької міфології як фундаментальної складової культурного спадку Давньої Греції. Основна ідея даного розділу в тому, що давньогрецька міфологія формувалася саме як система світоглядних уявлень, яка пояснювала природні явища та історичні події через літературні образи.

Основні терміни: політеїзм, антропоморфізм, культ героїв, активна взаємодія богів і людей та пояснення світу.

Джерела, які відомі сучасним дослідникам демонстрували прагнення тогочасного суспільства до осмислення світу саме через символи та літературні образи. Самі міфи не лише формували канонічні образи богів і героїв, але й відображали соціальні, політичні та моральні уявлення суспільства того часу. Грецька література використовувала міф як інструмент для передачі знань, моралі та релігії.

РОЗДІЛ 3.

Символи античного світу у сучасному культурному дискурсі

3.1 Античні герої та боги як втілення гуманістичних ідей у літературі

Окрему категорію становили герої. Герої це люди або напівбоги, яким приписувалися великі досягнення та вчинки, які були неможливі для звичайних людей, також як і богів наділяли їх гіперболізованими характеристиками та часто герої були пов'язані з божественним походженням.

Важливим аспектом встановлення ціннісних ідей в літературі, було те що відбувалася популяризація нових мотивів, античне суспільство зазнало значних втрат у війнах та почало осмислювати їхні наслідки, та кликати ідеї гуманізму.

Як наслідок, популяризація та пропагування ідей гуманізму, почалася утверджуватися концепція людської гідності, що і ставили під сумнів існуючий тоді інститут рабства.

Як висновок, з текстів тих часів, для античних мислителів людина була вищим творінням, що поєднувала фізичну та духовну досконалість. Але разом з тим, уявлення про надприродні сили все ще впливали на світосприйняття тогочасних людей. Як приклад, вважалося, що доля людини визначається саме богами.

Переходячи до детального вивчення архетипів та образів і давньогрецькій літературі, для прикладу було обрано 4 образи давньогрецьких героїв та богів, А саме:

- Артеміда
- Прометей
- Афінa
- Аполлон

В сучасній літературі ці персонажі і досі є актуальними саме через їх символічне значення. Більшість жіночих персонажів зараз інтерпретують, вже

через нову сучасну призму, а саме з феміністичного погляду. Розглядаючи кожен з 4 архетипів окремо:

Артеміда

За легендами, цій богині давньогрецьких міфів приписують родинні зв'язки з Зевсом, Лето та Аполлоном. Саме цей персонаж в античній міфології уособлює в собі божество дикої природи, флори та фауни. Відповідно до релігійних уявлень людей того часу, вона стала також і покровителькою полювання, лісів та гір. Узагальнюючи її значення в літературі, Артеміда виступає символом гармонійної взаємодії людини з природою.

Слід згадати, що її численні імена свідчать про синкретичний характер культу, який притаманний багатьом образам в давньогрецькій міфології. За віруванням, цей архетип ототожнюється з чистотою та світлом, а її традиційними атрибутами є лук і стріли, якщо розглядати опис її сили, то вона могла як спричиняти смерть і хвороби, так і надавати зцілення.

«АРТЕМІДА ('Артешс) - у грецькій міфології богиня, дочка Зевса й Латони, сестра Аполлона. Спочатку її вважали богинею родючості й полювання, богинею Місяця, пізніше - покровителькою породіль. Зображували А красунеюмисливцем з луком і стрілами. У рим. міфології їй відповідає Діана. До образу А. зверталися скульптор Леохар, художник Рубенс та ін.»²⁰

Тепер, в текстах XX-XXI століть, архетип даного образу часто знаходить репрезентацію в літературних персонажах, які борються за гармонію в житті з природою та сучасним устроєм, а саме, частіше всього, з несправедливістю та стереотипами суспільства. Через призму сучасного контексту, можна сказати, що в символічному аспекті цей архетип втілював образ героя, який відстоює

²⁰ Українська радянська енциклопедія : у 12 т. / гол. ред. М. П. Бажан ; редкол.: О. К. Антонов та ін. — 2-ге вид. — К. : Головна редакція УРЕ, 1977. — Т. 1 : А — Борова. — 624 с.
Режим доступу: <https://archive.org/details/rad0en1/page/5/mode/2up>

власну автономію та пріоритети. У сучасному літературному контексті цей образ часто відображається у вигляді незалежних героїнь, що не залежать від чоловічого впливу чи суспільних стереотипам до образу жінки, що відповідає феміністичним ідеям.

Прометей

Сам образ Прометея в античній міфології репрезентує образ людини, яка порушуючи волю богів, викрадає вогонь і передає його людям, тим самим сприявши розвитку ремесел серед культури людей. Його постать, в сучасному контексті символізує самопожертву та бунт проти встановлених несправедливих та невинуватих законів. А у літературі XX-XXI століть, можна сказати, що цей архетип втілюється в образах персонажів, які кидають виклик авторитарній владі, часто діючи на межі дозволеного заради ідей прогресу та справедливості. З цитати самого твору:

«Квітку твого власного ремесла вкрав він, яскравий вогонь, джерело всякого мистецтва,² вкрав і передав смертним. За цю провину він повинен заплатити кару, яку призначили боги, щоб він навчився прийняти владу Зевса і покинув свої людинолюбні шляхи.»²¹

Афіна

Загалом, архетип Афіни в давньогрецькій міфології уособлює богиню мудрості, стратегії, війни та ремесел. В літературі цей персонаж виступає в ролі покровительки вищезгаданого міста Афіни, і також символізує правопорядок. Розглядаючи її символічне значення, у міфі про те, як вона з'явилася, було

²¹ *Aeschylus (2005). Prometheus Bound. Translated by Kerr, James. London: Oberon Books. ISBN 978-1840026351.*

сказано, що вона народилася з голови Зевса одразу в бойовому обладунку, і через це в сучасній літературі, цей архетип можна інтерпретувати як спробу відсторонення персонажа від традиційних і загальноприйнятних жіночих рис, та наділити її більш маскулініними рисами.

У сучасній літературі цей архетип можна наділити таким значенням, як уособлення розуму, стратегічного мислення й морального авторитету, в літературних творах цей образ використовують у вигляді ролі наставника або радника.

«Афіна ('AGriva) — у грецькій міфології богиня мудрості й справедливої війни, за походженням — давнє мікенське божество; одна з найголовніших постатей олімпійської міфології, серед олімпійських богів найближча до Зевса, рівна йому мудрістю та силою. У космогонічних міфах А. — богиня неба, яка править блискавками та хмарами, за олімпійською міфологією А. — дочка Зевса й Метіди. Дізнавшись від Геї та Урана про те, що дитина, народжена Метідою, позбавить його влади, Зевс проковтнув свою вагітну дружину, а потім, за допомогою Гефеста, який розколов йому голову сокирою, сам явив А. на світ.»²²

Отже, як і образ Артеміді цей архетип в сучасних сенсах відображає ідеї феміністичного напрямку, це твердження можна підтвердити з міфу про Афіну, де героїня виступає в якості богині війни, що є нетиповим для стереотипно жіночим рисам тих часів.

Аполлон

За міфологією, Аполлон син Зевса і Лето та брат згаданої богині Артеміді. Даний архетип в сюжетах міфології має досить широкий спектр позитивних значень та трактувань, через те, що саме цей образ асоціюється із сонячним світлом, гармонією, знанням і мистецтвом цей персонаж міфології відображає класичний ідеал фізичної краси, внутрішньої гармонії та духовного розвитку, в

²² Антична література / Миронова В. М. (кер. авт. кол.), Михайлова О. Г., Мегела І. П. та ін.: Навч. посіб. — К.: Либідь, 2005. - 488 с. ISBN 966-0399-1. Режим доступу: https://library.udpu.edu.ua/library_files/407233.pdf

сучасній літературі цей архетип використовується для зображення ідеалізованого героя. Важливо зазначити, що для стародавніх часів цей образ був важливий для античної Греції, зокрема, можна згадати місто Дельфи, де храм Аполлона відігравав важливу роль у релігійному та політичному світогляді тогочасних греків.

«Його розвинений образ у мистецтві добре відомий; він є ідеалом чоловічої фігури, яка досягла повного розвитку, але все ще зберігає всю гнучкість і життєву силу молодості. Вся Греція поклонялася йому, і згадки про нього майже такі ж численні, як і про самого Зевса.»²³

3.2 Античний епос: сюжет і символіка.

Іліада

Переходячи до теми вже згаданих сюжетів, важливо згадати міфологічний твір під назвою "Іліада". Дана епопея є одним із найвидатніших епічних творів давньогрецької літератури, авторство якого приписується Гомеру.

«Мова, стиль, образи, ідеї цих творів пронизують всю античну літературу. Великий грецький філософ Платон сказав про Гомера: «Цьому поетові Еллада завдячує своїм духовним розвитком»».²⁴

²³ Hard, Robin, The Routledge Handbook of Greek Mythology: Based on H.J. Rose's "Handbook of Greek Mythology", Psychology Press, 2004, ISBN 9780415186360.

²⁴ Іліада / пер. із старогрецької Б. Тена; передмова і примітки А. Білецького; іл. О. С. Юхтмана; худож.-оформлювач Г. В. Кісель. — Харків: Фоліо, 2013. — 414 с. — (Шкільна б-ка укр. та світ. літ-ри). ISBN 978-966-03-5461-6 (Шкільна б-ка укр. та світ. літ-ри). ISBN 978-966-03-6429-5 Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Homer/Iliada_vyd_2013.pdf

Сама поема описує події Троянської війни, зокрема події які відбувалися під час останніх тижнів десятирічної облоги Трої, і зосереджується на протистоянні між ахейцями та троянцями. Основним центральним конфліктом є суперечка між Ахіллом, який був наймогутнішим серед інших грецьких воїнів, та Агамемноном, правителем та ватажком ворожого ахейського війська.

«Час дії "Іліади" — десятий рік Троянської війни. Десять років минуло також від того часу, коли Єлена з Парісом прибула до Трої, і до початку війни. Слід урахувати, що перебіг часу не береться до уваги, коли в "Іліаді" чи в "Одіссеї" йдеться про вік героїв.»²⁵

Конфлікт загострюється після того, як жрець Аполлона намагається викупити свою доньку Хрисеїду, але отримує відмову, що призводить до накладання богом чуми на грецьке військо.

В цій поемі порушені ключові теми, такі як, наприклад: тема гніву, честі, смерті, непередбачуваності долі і також, те що відображає світогляд тогочасних людей, це тема втручання богів у людські справи. Сюжетна лінія визначається трагічними подіями, одна з них це загибель Патрокла, який за сюжетом був близьким другом Ахілла. Як і в інших тогочасних сюжетах, значну роль у подіях епопеї відіграють саме боги, які виступають як ті, хто може змінити долю людини, вони активно впливають на хід війни та долю її учасників.

Аналізуючи сюжет, можна сказати, що однією з центральних і головних ідей "Іліади" є осмислення та відображення жорстокості, несправедливості та абсурдності війни, ці аспекти розкривається через описи бойових сцен і загибелі героїв.

²⁵ Гомер. Іліада / Гомер ; переклад Бориса Тена [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printitzip.php?tid=529>

Можна зробити висновки, що даний сюжет відображав нові на той час, ідеї гуманізму тогочасного суспільства. Розглядаючи саме структуру, можна побачити що поема складається з 24 пісень, така ж кількість літер і у грецькому алфавіті.

Одіссея

"Одіссея" є продовженням "Іліади" та зосереджується на подорожах головного героя Одіссея після завершення Троянської війни.

«Одіссей персонаж Троянського циклу міфів та Гомерового епосу, володар острова Ітаки, один із учасників Троянської війни, що відзначався хитрістю й винахідливістю; розповідь про його десятирічні пригоди під час повернення на Ітаку становить зміст «Одіссеї» Гомера.»²⁶

Головною сюжетною лінією поеми є те, що головний герой повертається додому, головна розповідь саме про шлях, який триває десять років, але описані в творі саме 9 днів.

Сам сюжет "Одіссеї" побудований на мотивах морського фольклору. Дана поема, як і вище розглянутий твір, складається з 24 пісень і написана гекзаметром. Як і в "Іліаді", значну роль у розвитку подій відіграють боги, а сновною ідеєю "Одіссеї", як і в попередньо описаній "Іліаді", залишається возвеличення людських якостей, а саме розуму, витривалості та честі.

Схоже сюжетне оповідання, яке можна назвати як "Подорож героя" використовується в багатьох літературних творах. Зокрема, яскравий приклад, це роман "Улісс" 1922 року. Автор Джеймс Джойс переосмислює сюжет "Одіссеї" і адаптує його в модерністський роман свого часу.

²⁶ Історія зарубіжної літератури. Античність. Середньовіччя. Відродження : навчальний посібник для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 014.01 Середня освіта. Українська мова і література ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Полтава : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2022. 132 с. Режим доступу: https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/9473/Лапко_ІЗЛ_Навч.посіб.pdf?sequence=1&isAllowed=y

«Джойсів “Улісс”, який був уперше опублікований 1922 року, вважається не лише найвизначнішим модерністським твором, а й узагалі найвизначнішим літературним твором ХХ сторіччя. Завдяки своєму таланту, своєрідному гумору та надзвичайній ерудованості Джеймс Джойс майстерно сполучає опис одного-єдиного дня із життя рідного йому Дубліна 16 червня 1904 року та захопливу мандрівку історією культурних здобутків усієї людської цивілізації.»²⁷

Можна сказати, роман “Улісс” є одним з найкращих прикладів використання міфологічних мотивів, та є одним з прикладів адаптації сюжетів давньогрецької літератури через призму сучасних реалій.

Також слід згадати, що даний сюжет використовують і інші автори, як наприклад:

«В. Скуратівський вважає, що «Маятник Фуко» побудовано на основі міфологічного методу, як «Улісс» Дж. Джойса, тільки «італійський романіст, свідомо обравши елементарну техніку авантюрно-масової белетристики, пише про сам міф, про його генезу, будову і функцію, виявляючи при цьому простоту мегалічну обізнаність»²⁸

Медея

Сюжет “Медеї” це трагічна драма давньогрецького драматурга Евріпіда, створена у 431 році до нашої ери. Драма має спільні риси з попередньо розглянутими оповідями, а саме порушення теми людських емоцій.

«МЕДЕЯ — мітична дочка колхідського царя Еета, велика чарівниця, що допомогла ЯЗОНОВІ здобути ЗОЛОТЕ РУНО і потім втекла з ним. Пізніше, коли

²⁷ Джеймс Джойс. Улісс. Переклад з англійської О. Терех та О. Мокровольський. Друге видання. Київ: Видавництво Жупанського. — 2018 рік — 760 с. (з новою передмовою).

²⁸ Мілованова В. В. Сучасна зарубіжна література (кінець ХХ – початок ХХІ століття) : навч. посібник / В. В. Мілованова. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. – 2-ге вид., випр. і доп. – 172 с.
Режим доступу: <https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/21-4.pdf>

Язон її зрадив, вбила отруєним одягом свою суперницю Креузу і двох своїх дітей від Язона. Втікши до Атен, стала дружиною царя Егея»²⁹

Основний сюжет в тому, що Медея, володіючи магічними здібностями, допомагає Ясону, ватажку аргонавтів та своєму коханому, здобути золоте руно та згодом приймає рішення разом з ним покинути свою батьківщину. Під час цих подій на батьківщині, Медея отримує клеймо вбивці батька та брата. На новій локації, а саме в місті Коринфі, де Ясон і Медея опиняються у складному соціальному становищі через клеймо головної героїні, Ясон приймає рішення одружитися з дочкою правителя міста задля покращення свого власного становища. Медея, відчуючи себе зраженою, вбиває своїх з Ясоном дітей, зроблено це для того, щоб завдати як найбільше болю зраднику.

«Медея Евріпіда – це один із найкращих зразків класичної трагедії та один із останніх епізодів міфу про аргонавтів. У творчості Евріпіда давньогрецька драма, безсумнівно, досягла вершини трагізму, найглибшого пафосу і зворушливої людяності. Драматург знаходиться у ряду таких митців, які, спровокувавши занепад «класичного» образотворення у давньогрецькій трагедії, дали поштовх не тільки античному, але і загальноєвропейському літературному процесу.»³⁰

Аналізуючи сюжет, можна сказати, що головна героїня постає як особистість, яка свідомо здійснює вбивства заради відновлення власної гідності, а сам її образ символізує силу помсти, ненависті та сліпого кохання.

В сучасному світі, її образ порушує ключові

²⁹ Українська мала енциклопедія : [у 8 т., 16 кн.] / Є. Онацький. - Буенос-Айрес : Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині, 1957 - 1967. Режим доступу:

https://encyclopedia.kyiv.ua/vydaniya/files/use/second_book/part2.pdf

³⁰ Градовський А.В., Галушко М.В. Від античності до постмодернізму: Навч. посібник. – Черкаси, 2015. – 186 с. Режим доступу: https://eprints.cdu.edu.ua/437/1/vid_antichnosti.pdf

аспекти феміністичного напрямку, розглядаються такі питання як незалежність, соціальні обмеження та засуджень зі сторони соціуму.

Щодо сучасної адоптації, то слід згадати, що у драмі “Медея”, яка створена у 1946 році, французький письменник Жан Ануй запропонував нову інтерпретацію міфу, розглядаючи його крізь призму помсти та соціальних трансформацій людини.

«Серед драм Ануя, написаних на відомі міфологічні сюжети, особливе місце посідає «Медея» - «найчорніша» з усіх «чорних» п'єс драматурга, в якій він порушує проблему щастя і кохання в хаотичному, позбавленому сенсу світі. Основний конфлікт твору - зіткнення обивательського світогляду з ідеологією бунту, носієм якої є головна героїня драми Медея. Проте у своєму протесті проти світу компромісів колхідка перетинає межу між добром і злом і знищує не тільки своїх дітей, але й себе.»³¹

Висновки до Розділу 3

Розглянуто архетипи Артеміді, Афіні, Прометея та Аполлона. Досліджено питання як ці образи трансформуються відповідно до культурного контексту та суспільного запиту як того часу, так і в сучасному контексті.

Образ Артеміді уособлює гармонію людини з природою, автономність і незалежність. Даний образ використовується вже в сучасному феміністичному дискурсі, як і наступний взятий для дослідження образ. Афіна, з її рисами мудрості та стратегічного мислення, стала символом інтелектуального

³¹ Ледняк Ю. В., Ледняк Г. В., Скорик А. О. Образна система драми Ж. Ануя "Медея" // . – 14.02.2014. – № 4.14 (104). – С. 122–127. – УДК 821.133.1-2.09(19). Режим доступу: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwi2oMewo9yLAX-IBAIHb0rJm4QFnoECAoQAAQ&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbuv%2Fcgiiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2FNvmduf_2014_4.13_27.pdf&usg=AOvVaw17IoWjScUruigmL8jAj77c&opi=89978449

авторитету. Прометей - архетип прогресу, а в сучасному культурному середовищі розглядається саме як символ боротьби з диктатурою.

Останній розглянутий образ -Аполлон, розглядається як втілення гармонії, краси та мистецтва. В сучасному контексті його архетип використовують для реалізації ідеалізованих образів.

Окрему увагу було приділено аналізу епічних творів, а саме “Іліади”, “Одіссеї”, та “Медея”. Через дані твори відображаються гуманістичні ідеї, осмислення війни, гніву, честі, самопожертви та людської гідності. В теперішньому контексті література часто переосмислює ці мотиви, як наприклад, у романі «Улісс» Джеймса Джойса.

РОЗДІЛ 4. Адаптація античного міфу в культурних контекстах сучасного світу.

4.1 Міф і література: основа грецької спадщини в європейській письменності.

«XIX століття небезпідставно вважають золотим століттям світового письменства, адже в межах його виникли й утвердились два магістральні літературно-мистецькі напрями — романтизм і реалізм. У сучасній науці визначили хронологічні межі кожної доби: кінець XVIII — перша третина XIX століття — час романтизму, і період 1830-1880-х рр. — час розквіту реалізму, який поступово стає провідним напрямом у світовому мистецтві. Серед значних досягнень реалізму — розширення тематичного діапазону творів, реалістична конкретизація літературного героя, типізація характерів та суспільних явищ.»³²

З описаних вище літературних творів давньої Греції, слід зазначити твори Гомера, а саме “Іліада” та “Одіссея”. В період створення цих сюжетів, міфологія слугувала в якості пояснення людської природи, підіймаються питання місця людини у світі, а також проблеми моралі та етики, особливо в після воєнний період, коли гуманізм займав важливе місце в тогочасній літературі.

Переходячи до теми філософії, варто зазначити, що давньогрецький філософ Платон активно використовував міфологічні сюжети у своїх філософських трактатах, застосовуючи їх для відображення певних своїх концепцій, зокрема щодо пояснення ідей божественного порядку та природи людини, саме це твердження свідчить про світогляд тогочасних людей, які відображаються в філософських роздумах тих часів.

«Світогляд кожної людини формується під впливом найріз'якоманітніших факторів: освіта, виховання, життєвий досвід то'що. Значний вплив мають національні та культурні особливості. Тому світогляд людини, яка не знає

32

Тверітінова Т.І. Історія зарубіжної літератури XIX століття. Доба реалізму : навч. посіб. для студ. / Т.І. Тверітінова. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. — 424 с. ISBN 978-617-658-094-2 Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/355870624.pdf>

філософії й не здатна до самостійного філософського мислення, має неглибокий та не' систематизований характер.»³³

Умовно процес формування грецької міфології поділяється на два основні етапи: докласичний і класичний, цей поділ використовувався в попередніх розділах.

«Періоди розвитку грецької міфології збігаються з періодами розвитку общинно-родової формації, тому міфологія — це не картина, що раз і назавжди завмерла, де поза часом і простором олімпійські боги вічно бенкетують, а смертні люди покликані страждати або здійснювати героїчні подвиги на землі. Грецька міфологія пройшла два періоди свого розвитку, які умовно можна назвати докласичним і класичним. Розвиток міфології йшов насамперед від простого до складного, що поєднувалося також із розвитком від зовнішнього до внутрішнього.»³⁴

Розбираючи кожен з них, можна сказати, що перший етап, який несе назву докласичний, являє собою систему, яка подібна до єгипетської, здебільшого відображала аграрні цикли, символічно інтерпретуючи сезонні зміни та сільськогосподарські практики. Саме через це, релігія і міфологія були нерозривно пов'язані з культом богів та природними явищами.

Говорячи про другий етап, а саме класичний, то можна сказати, що основні його ознаки були втілені у таких принципах: героїзм, зображення божественних істот як всемогутніх та втіленням найкращих фізичних рис та якостей людини, створення пантеону богів, де правив бог Зевс, міфи про подвиги героїв та

³³ Салій А. В. Історія філософії: навчальний посібник / Салій А. В., Зінченко Н. О., Біланов О. С. – Вид. 2'е, доповнене. – Полтава : Дивосвіт, 2018. – 192 с. ISBN 978'617'633'205'3. Режим доступу: <https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fcde0d56-ca20-4cbd-8c95-4b2ffac3a2ca/content>

³⁴ Гальчук Оксана. Антична література: Навчальний посібник для студентів заочної форми навчання. – К.: Вид-во Київського славистичного університету, 2008. – 210 с. ISBN 966-7000-14. Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5959/1/O_Halchuk_NP_2008_GI.pdf

патріархальна система. Класичний період характеризувався формуванням антропоморфних уявлень про богів, серед яких згаданий Зевс, Посейдон, Аполлон, Афінa, Деметра та Діоніс посідали одне з найзначніших місць для людей того часу, показовий той факт, що ці уявлення зберігалися у період активного поширення філософської думки та раціонального світогляду.

Щодо сучасного світу, то європейська література часто зверталася до античної спадщини, беручи з неї мотиви, сюжети, принципи художньої побудови та символічні значення. Гуманістичний світогляд акцентував саме на темі життя та людську велич, цей принцип протиставлявся середньовічному аскетизму. Сам гуманістичний рух базувався саме на ідеї “відродження” античних ідеалів.

«Поетика класицизму у своїй основі була раціоналістичною. Основою пізнання світу класицисти вважали розум і думку, тому відкидали інтуїцію і, відповідно, ускладненість та метафоричність барокових творів, які, на їхній погляд, були позбавлені «хорошого смаку». Під кутом зору прибічників напряду, твір може бути красивим лише тоді, коли побудований за принципом ідеальної природи, тобто розумно (поняття краси і розуму асоціювались): у строгій логічній послідовності, раціонально, ясно і просто. Взірцем для них стали твори античних митців, які відповідали цим «нормам», були досконалими.»³⁵

Узагальнюючи, можна сказати, що антична традиція слугувала як інструмент для створення концепції про уявлення, яким має бути людський ідеал. Через це головним мотивом античної літератури було звеличення та оспівування людини та її внутрішнього світу. Згадуючи первісний міф, який спочатку відображав релігійні, соціальні, політичні та морально-філософські уявлення тогочасного суспільства, яке тільки зароджувалося. З часом та розвитком цивілізації перетворився на засіб художнього вираження і здебільшого здобув значення філософської метафори.

³⁵ Девдюк І. В. Бароко. Класицизм. Просвітництво. Зарубіжна література XVII–XVIII ст. : навчальний посібник / І. В. Девдюк. – ІваноФранківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2021. – 180 с. ISBN 978-617-7926-28-2
Режим доступу: http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/14253/1/Девдюк_Посібник_17-18.pdf

На перевагу докласичному міфу, класичні постають як героїчні, який сформувався в патріархальному суспільстві. Потрібно додати, що міф не лише пояснює природні явища, а що важливо, наділяє їх саме символічним змістом.

«Оскільки прикладів символів дуже багато, і всі вони надто різноманітні, а між ними всіма побачити спільне ще важче, ніж між прикладами алегорій, 16 звернемо увагу лише на декотрі, наприклад, міфологічні: Нарцис як символ самозакоханості, самопізнання, Прометей — самопожертва, Кастальське джерело — поезія...»³⁶

Крім того, сюжети та мотиви тогочасної грецької літератури відображають особливості людської психіки у первісному її вигляду, ключові риси якої, значною мірою пов'язані з обмеженим знанням про навколишній тогочасних людей світ. Саме через незнання, світосприйняття людини суттєво відрізняється від сучасної.

«Від початку XX століття література демонструє тенденцію осягнення дійсності як міфу (р. Барт). Міф визначає новий тип мислення, властивого духовній атмосфері століття. Він стає тотожним свідомості, а в естетичному вимірі переростає свою поетикальну функцію і набуває ознак онтології.»³⁷

В контексті сучасності літератури, письменники використовують міфологічні сюжети для інтерпретації вже своїх ідей, які є результатом вже сучасних суспільних процесів і явищ. Вони залучають вже відомих міфологічних персонажів і символічні образи для створення нових форм

³⁶ Моклиця М. Алегоричний код літератури, або Реабілітація алегорії триває : монографія / Марія Моклиця. — К. : КондорВидавництво, 2017. — 292 с. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/153587389.pdf>

³⁷ Гольник О. Трансформація жанру "роман-міф" у творчості В. Єшкілева / О. Гольник // Проблеми сучасного літературознавства. - 2015. - Вип. 21. - С. 81-91. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prsl_2015_21_10

художнього осмислення дійсності, але звертаючись вже до свідомості сучасного читача. Не менш важливим моментом є такий аспект, як галузь психології. Протягом тривалого часу психологія залишалася частиною філософського знання, і саме праці давньогрецьких мислителів, філософів, здійснили великий внесок у розвиток у цій галузі науки.

«Саме в античності зароджуються і оформлюються раціональні наукові знання про психіку, паростки яких можна віднайти у межах давньосхідної культури. Праці грецьких мислителів здійснили справжню революцію в науковому світогляді: було відкинуто міфологічну картину світу й протиставлено їй раціоналістичний, науковий погляд на оточуючу дійсність – природу, людину, її внутрішній світ.»³⁸

Саме їх ідеї сприяли поступовому відходу від світосприйняття через призму міфологічного контексту до наукового підходу та осмисленню реальності.

В сучасному контексті, стародавня Грецька література надає сучасній європейській літературі вже готові універсальні образи, які виступають як уособленням людських переживань, і водночас створюють фундаментальні моральні дилеми. Міфологічні наративи в роботах сучасних авторів все більше акцентують на протиставленні добра і зла, і як наслідок, кожен елемент міфу має своє символічне значення, що дозволяє його по різному трактувати.

Грецька література може бути адаптована та переосмислена в залежності до різних історичних і культурних контекстів, сама гнучкість цих сюжетів та їхня здатність до адаптації у різних соціальних і культурних контекстах дозволяє сучасним авторам створити свої, близькі до своєї культури сюжети, які є

³⁸ Історія психології: від античності до початку XX століття : навч. посібник / Авт-уклад. О. П. Коханова, 2016. – НВІП «Інтерсервіс». – 235 с. ISBN 978-617-696-522-0 Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/16139/1/O_Kokhanova_IP_IL.pdf

продуктом інтерпретації давньогрецьких творів у контексті певного часу чи культурного середовища.

Завдяки цьому досвіду сучасне людство отримує можливість осмислювати класичні давньогрецькі сюжети з нових перспектив, тим самим підтримуючі їхню актуальність упродовж століть.

«Серед теоретичних розробок проблем культури початку ХХ століття слід назвати і книгу німецького філософа Освальда Шпенглера (1880–1936 рр.) «Присмерк Європи». Пояснюючи її сенсаційний успіх, дослідники справедливо визначають, що нова культурфілософія, передусім у моделі, запропонованій Шпенглером, «відгукувалася на апокаліптичну злобу дня, на тривожні сигнали часу й слугувала певною узагальнюючою метафізичною відповіддю на те, що здійснювалося в історії «тут і тепер»; вона давала енергію розумові та уяві своїм іноді екзотичним ракурсом;»³⁹

Отже, можна зробити висновки, що сучасні письменники використовують давньогрецькі сюжети для інтерпретації суспільних процесів і явищ через свій культурний контекст, водночас поєднуючи вигадані елементи з реальними подіями, тим самим вони залучають символічні образи для створення нових форм осмислення дійсності.

Давньогрецька література, а саме фундаментальна її частина - міфологія, відображала релігійний світогляд тогочасного суспільства. Як в той час, так і зараз, часто в сучасній літературі та філософії зустрічаються роздуми про минуле, сьогодення та майбутнє. Зокрема, варто згадати про такий термін, як Золотий вік.

³⁹ Історія світової культури: Навч. посіб. / Керівник авт. колективу Л.Т. Левчук. — 3-тє вид., перероб. і доп. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 400 с. ISBN 978-966-611-01-0117-2 Режим доступу: http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/717/Levchuk.pdf

«ЗОЛОТИЙ ВІК — часи Сатурна, часи безневинности, загальної рівности, коли всі жили щасливо, не потребуючи думати про потребу заробити на хліб щоденний: мрія людства, що мітом про Золотий Вік намагалось зрівноважити труднопоневолюючу буденщину трудного життя. Ці мрії про той Золотий Вік відбилися в IV епосі Віргілія, яку переглядав М. Зеров. У ній римський поет вважав часи імператора Авґуста, як поворот тих щасливих часів Сатурна.»⁴⁰

Важливий зазначити, що у різних культурах письменники інтерпретували окремих давньогрецьких літературних персонажів по різному, так само як і в часи написання багатьох літературних творів, вони трактувалися по різному в усіх частинах тогочасної Греції, окремі народи вкладали в ці сюжети різні філософські змісти та власні сенси, які розглядалися через призму їх особистого культурного контексту, в якому перебувала людина, яка взаємодіяла з твором.

Щодо філософії, то міфологічні ідеї також значно впливали на осмислення питань, які турбували людей в різні часи, а також допомогли шукати рівновагу між вигаданим та раціональним.

«Поступ глобалізації відчувається у формуванні нової, так би мовити, глобальної читацької аудиторії, яка призвичаюється до читання не стільки «культурних шедеврів», скільки продукції масової літератури, яка за доби постмодернізму і мультикультуралізму остаточно «легалізувалася» у якості естетичної цінності, сповнилася новими міфами і сама продукує новий тип міфологічної свідомості, будучи покликаною задовольняти потреби масового споживача або, за словами, Г.Маркузе «одномірної людини». А тому це вже не

⁴⁰ Золотий вік [Архівовано 4 травня 2021 у Wayback Machine.] // Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. — Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині. — Буенос-Айрес, 1959. — Т. 2, кн. 4 : Літери Ж — Й. — С. 509-510. — 1000 екз. Режим доступу: https://encyclopedia.kyiv.ua/vydaniya/files/use/first_book/part4.pdf

стільки проблеми культури, скільки соціології і політики, яка завжди зорієнтована на масову свідомість.»⁴¹

Було вже згадано про значущість символізму в сучасній літературі, якщо розглядати конкретні приклади символізму та архетипів, то можна навести приклад застосування даних аспектів: Грецька література часто порушує питання про владу та справедливість, відображалось це тим, що на думку тогочасних греків, Боги, які панували над світом, не завжди діяли відповідно до прийнятних тоді принципів доброчесності та справедливості. Прикладом для пояснення концепції питань справедливості та протесту проти влади, є міф про Прометея, титана, який викрав вогонь у богів та передав його людям, через цю дію головний герой міфу зазнав жорстокого покарання.

Що до сюжетів де головним мотивом є кохання, можна навести, наприклад міф про Ехо та Нарциса, даний сюжет ілюструє руйнівні наслідки нерозділеного кохання:

«Плакали в лісі молоді німфи, і плакала Ехо. Приготували німфи юному Нарцісові могилу, але коли прийшли по його тіло, то не знайшли його. На тому місці, де схилилась на траву голова Нарцісса, виросла біла запашна квітка -квітка смерті; нарцисом називають її.»⁴²

⁴¹ Лімборський І.В. Світова література і глобалізація / І.В. Лімборський. — Черкаси: Брама України, 2011. — 192 с. Режим доступу: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiA8p6Ky9-LAxUZUVUIHTcQIowQFnoECAwQAQ&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis64r_81%2Fcgiiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DVFEIR%26P21DBN%3DVFEIR%26Z21ID%3D%26Image_file_name%3DDOC%252FRE0000112.PDF%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1&usg=AOvVaw1c3w5xQOxvrLUMY_SEhCFJ&opi=89978449

⁴² Кун, М. А. Легенди і міфи Стародавньої Греції. — Тернопіль: АТ «Тарнекс», 1993. — С. 31. Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printitzip.php?tid=3449>

Слід згадати мотиви та архетипи, які в сучасному контексті використовуються у літературних творах та деяких аспектах психології, зокрема їх використовують в контекстах, що пояснюють людську поведінку та моральні дилеми окремої особистості. А символи та образи допомагають осмислювати складні моральні питання і, також, мотиви самих давньогрецьких сюжетів часто інтегруються у нові наративи.

«Художньо-естетичні домінанти символізму: фокусування на непізнаному в навколишньому світі й людській душі, єдиний спосіб вираження непізнаного — через символи; об'єкт зображення — світ таємниць і мрій; поєднання реального й таємничого, міфологічного й містичного;»⁴³

Узагальнюючи вище описане, можна сказати, що в первісному вигляді міфи становили певну систему оповідей, які давні греки використовували для пояснення світу та ще невідомих явищ в їх житті. З часом вони перейшли з усної народної творчості до художньої літератури. Цей процес розпочався коли Гомер створив "Іліаду", і можна сказати, що саме тоді докласичний міф перейшов на новий етап - класичний.

Характерною рисою сучасності є те, що письменники та автори, окрім головних героїв класичної міфології, нерідко зосереджують увагу і на другорядних міфологічних персонажах, а особливо на жінках, це зумовлено стрімким розвитком феміністичних ідей та зростанню постаті жінки в сучасному соціумі. Також сучасні сюжети починають наголошувати на соціальних і психологічних проблемах.

У контексті постмодернізму змінюється підхід до розуміння жанру та його літературного посилання до читача. Це зумовлено прагненням постмодернізму

⁴³ Вишницька Ю.В., Тверітінова Т.І. Історія зарубіжної літератури межі XIX–XX століть: навч.-метод. посібник для студентів / вид. друге, випр. й доповн. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. — 304 с ISBN 978-617-658-040-9 Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41801/3/Y_Vyshnytska%20T_Tveritinova_IZL_FUFKIM.pdf

деконструювати тогочасний світогляд, тим самим модернізувавши його під тенденції сучасних норм та наративів, але в літературному напрямку залишається важливий елемент символічності та метафоричності сюжету.

«Література постмодернізму беззастережно користується естетичними надбаннями будь-якої культури, їй притаманний принцип вибудови тексту із матеріалу літературних реалій так само органічно, як із об'єктивної дійсності. Тому металітературність, інтелектуальність стає однією з ознак постмодернізму, який схильний цитувати і самоцитуватися, іноді оперує цілими блоками багатозначних цитат. Втім його основна мета – не компонувати цитати у певну структуру, а їх переоцінювати і пародіювати, „перелицьовувати“. Зasadниче прагнення при цьому – створити не метатекст, а інтертекстуальність.»⁴⁴

Попри зміни у формах звернення до міфу, основні прагнення людей залишаються незмінними ще з античних часів: автори прагнуть розкрити загальні закони буття та свідомості, зображуючи боротьбу людини за пізнання своєї сутності та місця в цьому житті. Варто зазначити, про виникнення такого терміну як Неоміфологізм.

«Неоміфологізм як одна з провідних тенденцій у літературі ХХ століття є предметом ретельного дослідження зарубіжних і вітчизняних літературознавців (С. Абрамович, М. Бахтін, А. Волков, А. Гурдуз, І. Зварич, О. Лосев, Є. Мелетинський, А. Нямцу, Я. Поліщук, В. Руднєв, В. Топоров, Н. Фрай та ін.).»⁴⁵

⁴⁴ Зарубіжна література ХХ ст. (епоха постмодернізму) : навчальний посібник / В. В. Черевченко. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. – 104 с. Режим доступу: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/8311/3/Posibnik_postmodernizm_Cherevchenko_V_V.pdf

⁴⁵ Василюк Є. Обігравання неоміфологічних структур "Улісса" Дж. Джойса в "Мьорфі" С. Беккета [Електронний ресурс] / Є. Василюк // Питання літературознавства. - 2018. - Вип. 98. - С. 253-268. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pl_2018_98_16

Було згадано, що давньогрецькі літературні наративи в більшості сюжетів торкаються філософських питань, а саме таких фундаментальних понять як буття, кохання, смерть та боротьба добра і зла. Пояснити це можна тим, що завдяки багатшаровості та символічному навантаженню, давньогрецька література слугує основою для літературних конструкцій, що містять свої значення, які вклав автор, і як висновок, грецька література у вигляді міфології забезпечує інтеграцію сучасних сюжетів, дозволяючи авторам створювати нові варіації вже відомих сюжетів, тим самим сучасна література не лише зберігає актуальними міфологічні архетипи та сюжети, а й переосмислює їх, адаптуючи до нових культурних, соціальних і філософських контекстів в модерністському світогляді.

«Варто додати: аналіз давньогрецької міфологічної картини світу свідчить, що основними міфічно конотованими мегаконцептами слушно розглядати ЖИТТЯ та СМЕРТЬ. Вони ж можуть генерувати міфічну конотацію міфопоетичної картини світу автора через відповідні структурні відношення між ідентифікованими метаобразами; цими відношеннями можуть виступати актантні схеми як гіпертекстуальні кореляти античних міфологем.»⁴⁶

Переходячи до прикладу сучасної інтерпретації сюжетів давньогрецької міфології, слів виділити вже згаданий роман Джеймса Джойса “Улісс”. Сам сюжет ґрунтується на структурі та мотивах Гомерової “Одіссеї”, але концепція перенесення у реалії сучасного Дубліна. Головний герой, на ім'я Леопольд Блум, мандруючи містом, долає метафорично межі між історією, міфологією та реальністю.

⁴⁶ Чистяк Д. Поняття давньогрецького міфологічного інтертексту і методика його аналізу в художньому тексті // Мова та історія. — 2011. — Вип. 159. Режим доступу: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Mikks_2013_43\(4\)_40.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Mikks_2013_43(4)_40.pdf)

«Блум-Улісс у своїх нескінченних блуканнях містом подумки прагне до дружини, вогнища, сина; Стівен-Телемак – до батька. Нарешті відбувається їх зустріч у нічній чайній для кучерів. Але на відміну від міфологічних прототипів Блуму і Стівену нема про що говорити. Повернення Блума має мало спільного з поверненням Одиссея. Поєднання «батька» і «сина» не відбулося, спілкування пройшло для героїв безслідно. Навіть зрада Моллі – основне джерело хворобливих переживань Блума – позбавлена драматичної гостроти і зображується письменником як найбуденніша подія. Блум повертається на подружнє ложе не месником, що палає від ревнощів, а людиною з колишнім невичерпним відчуттям тепла.»⁴⁷

Композиція твору складається з 18 розділів, саме таку комбінацію має і «Одіссея». Однак, слід зазначити, що на відміну від класичного епосу сучасної літератури, автор перетворює буденність на героїчну подорож, яка була частиною класичної давньогрецької міфології, де кожен елемент повсякденного життя набуває своє символічне значення. Кожен розділ віддзеркалює відповідний епізод гомерівського епосу, адаптуючи його до реалій XX століття. Історія життя Блума і Стівена, їхні муки і переживання не є нічим новим.

«Якщо гомерівський Одиссей – герой і його повернення додому сповнене героїчних пригод, то Блум, який втілює архетип Одиссея, сповнений низьких, тваринних інстинктів, блукає по Дубліну, щоб повернутися у ліжко своєї Моллі, яка є втіленням Пенелопи, але така далека від пенелопиної вірності чоловікові та її чеснот, зате вщерть сповнена різноманітних тваринних інстинктів.»⁴⁸

⁴⁷ Помазан, Ігор Олександрович. Історія зарубіжної літератури XX століття : підруч. для студ. гуманітар. ф-тів вищ. навч. закл. / І. О. Помазан ; Нар. укр. акад., [каф. українознав.]. – Х. : Вид-во НУА, 2016. – 264 с. Режим доступу: https://nua.kharkov.ua/wp-content/uploads/2020/08/Pomazan_IZL_RP-3_Pidruchnik_XX_st.pdf

⁴⁸ Козубенко Л. Концепція героїв у романі Джеймса Джойса «Улісс» / Леонід Козубенко // Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ». — Cambridge, United Kingdom, 20 травня 2022 р. — С. 213–214. Режим доступу: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=HIaFKVAAAAAJ&citation_for_view=HIaFKVAAAAAJ:B3FOqHPINUQ

4.2 Трансформація образів античних героїв у сучасному літературному контексті.

Сучасна міфотворчість значно відрізняється від тогочасних архаїчних форм, демонструючи суперечливі тенденції, де і відбувається деміфологізація та дегероїзація традиційних міфів. Сучасна література, заснована на античних мотивах, не лише трансформує традиційні сюжети та образи, а й переосмислює морально-етичні засади, які на той час був актуальним, таким чином, можна сказати, що сучасна інтерпретація актуалізує сучасні сюжети давньогрецької літератури.

Антична література, яка містить у собі численні суперечності, проявляються у сучасних художніх, тобто літературних адаптаціях, зокрема, сучасна культура приділяє особливу увагу моральній неоднозначності, психологічній глибині та внутрішнім конфліктам персонажів. Увага зосереджена не лише на головних героях оригінального міфу, а і на другорядних персонажах, як, наприклад жіночі образи, важливо зазначити, що в цьому контексті тогочасні сюжети все частіше розглядаються крізь призму феміністичного дискурсу чи через нові моральні засади, які людство історично набуло.

У сучасному світі, класична міфологія зберігає свою актуальність, частіше всього дещо у видозміненому варіанті, але незмінне те, що особливо гостро стоїть питання гуманістичних цінностей, саме через це, можна сказати, що давньогрецька література продовжує відігравати важливу роль у висвітленні глобальних конфліктів та суперечностей людського буття у різні періоди існування людства.

«Антична культурна спадщина надзвичайно багата: це перші спроби демократії, початок європейської науки і філософії, писемності і освіти; це

поняття про гуманізм, свободу особистості, єдності в ній фізичного та духовного начал, поняття про гармонію світу і людини; це також великі художні відкриття і те прекрасне мистецтво, яке і сьогодні зберігає значення класичного зразка.»⁴⁹

Розглядаючи питання трансформації жіночих образів та його переосмислення, то слід зазначити, що сучасна література, як і загалом соціум, почали по іншому трактувати образ жінки як самостійної особи.

Характерно, що сучасні автори прагнуть надати героїням своїх сюжетів власну особистість та суб'єктність, письменники наділяють їх психологічною складністю та суб'єктністю, що традиційно було притаманно чоловічим персонажам.

Узагальнюючи, в модерній культурі жіночі персонажі античних міфів отримують глибше осмислення та ширші можливості для особистого самовираження, зокрема, традиційно маргіналізовані жіночі образи стають центральними та набувають більшої психологічної складності.

Але важливо зазначити, що окрім образу жінки, більшість античних героїв в сучасній літературі також зазнають значної трансформації, ці зміни зумовлені соціальними, культурними та ідеологічними змінами самого суспільства, які притаманні європейській цивілізації.

Отже, автори через міфологічні образи не лише інтерпретують класичні сюжети крізь призму сучасності, а й адаптують їх до ціннісних орієнтирів в контексті своєї культури та актуальності свого часу.

«Навіть уславлення жінки (точніше не жінки як такої, а виконавиці нав'язаних їй чоловіками ролей) залежить від того, що вона вносить, чим збагачує чоловіче існування. С. де Бовуар і тут бачить своїм завданням

⁴⁹ Коршунова С. І., Тереховська О. В. Антична література. Навчально-методичний посібник для практичних занять. – Івано-Франківськ: Гостинець. – 2009. – 95 с. Режим доступу: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5638/1/Антична%20література.pdf>
2.

послідовну деміфологізацію. Жінка не може належно пізнавати себе, бо майже вся література, канонізована як класична, представляє чоловічий досвід і чоловічі уявлення як загальнолюдські, абсолютні, а жіночі - знов-таки як другорядні.»⁵⁰

Ще один аспект, що підтверджує актуалізацію сучасними авторами давньогрецьких міфів, це героїзація через олюднення класичних персонажів, роблячи їх більш схожими на звичайних людей. Тракткування тогочасних сюжетів через сучасну призму має особистий психологічний аспект, оскільки слугує механізмом соціальної самоідентифікації як для окремих особистостей, так і для суспільства в цілому.

«Сьогоднішній соціум метафорично можна назвати ареною міфологічних баталій, де стикаються, змінюються, взаємознищуються, регенеруються, гіпертрофуються тощо міфи. З одного боку, через невмирущі архетипи, експліковані міфологемами, до нас "озивається" з тисячолітніх нашарувань архаїчний міф. З іншого боку – сучасність творить свою міфологію, подекуди таку, що вступає у протиріччя з прецедентною міфосистемою. На перетині сакральних та симуляційних міфологічних процесів і живе сучасний соціум.»⁵¹

Висновки до Розділу 4

⁵⁰ Агєєва В. П. Гендерна літературна теорія і критика / В. П. Агєєва. // Основи теорії гендеру : навч. посіб. / [відп. ред. М. М. Скорик ; редкол.: В. П. Агєєва, Л. С. Кобелянська, М. М. Скорик]. - К. : К.І.С., 2004. - Розд. 14. - С. 426-445. Режим доступу: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/98877fe5-3b43-4a82-bac7-6bbba87d659>

⁵¹ Вишницька Ю. В. Трансформація архаїчного міфу у сучасному соціумі: огляд проблеми / Ю. В. Вишницька // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки. Випуск 33. - Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2013. - 400 с. - с. 67-70 фахове видання УДК 82-343 Режим доступу: https://www.academia.edu/103502590/Трансформація_архаїчного_міфу_у_сучасному_соціумі_огляд_проблеми

Грецька література стала пізнаваною саме як джерело символів, архетипів і тем, які адаптувались до світогляду людей з різних часів та культур. Докласична міфологія від аграрно-релігійного пояснення світу перейшла до нового етапу під назвою класичний міф. Основна відмінність класичного міфу полягала у гуманістично-філософському світогляді.

Антична спадщина, через призму класицизму, романтизму і реалізму, стала показником художньої досконалості. У добу модернізму й постмодернізму давньогрецькі міфи адаптувалися вже як засіб інтерпретації людських переживань, соціальних явищ та філософських питань. Сама давньогрецька міфології має здатність до адаптації та переосмислення, що і допомагає зберігати актуальність образів і сюжетів.

ВИСНОВКИ

Давньогрецька література в античні часи відігравала надважливу та фундаментальну роль у світогляді первісних суспільств тогочасних народів Греції, формуючи їх уявлення про навколишній світ в якому вони жили та пояснювали певні явища, найчастіше це були саме трагічні події в житті окремої людини.

З поширенням давньогрецьких літературних сюжетів по європейським країнам, з'явилася і популяризація нових мотивів, в основному ті, які кликали ідеї гуманізму. Європейська література часто зверталася до античної спадщини, беручи з неї мотиви, сюжети, принципи художньої побудови та символічні значення.

Гуманістичний світогляд акцентував саме на темі життя та людської величі, цей принцип протиставлявся середньовічному аскетизму, а сам гуманістичний рух базувався саме на ідеї «відродження» античних ідеалів.

Давньогрецька література зберігає свою актуальність, частіше всього дещо у видозміненому варіанті, але незмінне те, що особливо гостро стоїть питання гуманістичних цінностей.

Антична традиція слугувала як інструмент для створення концепції про уявлення, яким має бути людський ідеал. Через це головним мотивом античної літератури було звеличення та оспівування людини та її внутрішнього світу.

Сама міфологія надає сучасній європейській літературі вже готові універсальні образи, які виступають як уособленням людських переживань, і водночас створюють фундаментальні моральні дилеми.

Грецька література може бути адаптована та переосмислена в залежності до різних історичних і культурних контекстів, а гнучкість цих сюжетів та їхня здатність до адаптації у різних соціальних і культурних контекстах дозволяє сучасним авторам створити свої, близькі до своєї культури сюжети та образи, які є продуктом інтерпретації давньогрецьких міфів у контексті певного культурного середовища.

Метою роботи було дослідити основні етапи становлення та розвитку давньогрецької літератури. За основу вивчення було взято давньогрецьку міфологію, а саме докласичний та класичний період.

Другим етапом дослідження було вивчення реалізації давньогрецьких сюжетів у творах європейських авторів, зокрема сучасне трактування сюжетів та образів класичної міфології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

1. Aeschylus. *Prometheus Bound* / transl. by James Kerr. – London : Oberon Books, 2005. – ISBN 978-1840026351.
2. Аполлоній Родоський. *Аргонавтика* / поетичний переказ В. І. Пащенко, Н. І. Пащенко. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 232 с. – ISBN 978-966-10-0980-5.
3. Гомер. *Іліада* / пер. із старогрецької Б. Тена ; передм. і прим. А. Білецького ; іл. О. С. Юхтмана ; худож.-оформлювач Г. В. Кісель. – Харків : Фоліо, 2013. – 414 с. – (Шкільна б-ка укр. та світ. літ-ри). – ISBN 978-966-03-5461-6 ; ISBN 978-966-03-6429-5. – Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Homer/Iliada_vyd_2013.pdf
4. Гомер. *Іліада* / переклад Бориса Тена [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printitzip.php?tid=529>
5. Джойс, Джеймс. *Улісс* / пер. з англ. О. Терех, О. Мокровольський. – 2-ге вид. – Київ : Видавництво Жупанського, 2018. – 760 с.
6. Історія Стародавньої Греції. Хрестоматія : посібник для студентів історичного факультету / Шама Олександр Іванович. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – 256 с. – Режим доступу: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/12738/1/Shama_Istoriia_Starodavnoho_%20Hretsii.pdf

7. Кун, М. А. *Легенди і міфи Стародавньої Греції*. – Тернопіль : АТ «Тарнекс», 1993. – С. 31. – Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printitzip.php?tid=3449>
8. *Антична література. Греція. Рим. Хрестоматія* / упоряд. Т. В. Михед, Ю. В. Якубіна. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с. – Режим доступу: <https://library.nusta.edu.ua/depositary/Оцифровані%20документи/АНТИЧНА%20ЛІТЕРАТУРА.pdf>
9. Hard, Robin. *The Routledge Handbook of Greek Mythology: Based on H. J. Rose's "Handbook of Greek Mythology"*. – London : Psychology Press, 2004. – ISBN 9780415186360.

Енциклопедичні видання:

1. Золотий вік [Архівовано 4 травня 2021 у Wayback Machine] // *Українська мала енциклопедія* : у 8 т. : 16 кн. / проф. Є. Онацький. — Буенос-Айрес : Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині, 1959. — Т. 2, кн. 4 : Літери Ж — Й. — С. 509–510. — 1000 екз. — Режим доступу: https://encyclopedia.kyiv.ua/vydaniya/files/use/first_book/part4.pdf
2. *Літературознавча енциклопедія* : у 2 т. Т. 2 / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — Київ : ВЦ «Академія», 2007. — 624 с. — (Енциклопедія ерудита). — ISBN 978-966-580-232-7. — Режим доступу: <https://archive.org/details/literaturoznachat2/page/n145/mode/2up>
3. *Скряжинська, М. В. Міфи давньогрецькі* [Електронний ресурс] // *Енциклопедія історії України* : Т. 6: Ла–Мі / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; НАН України ; Інститут історії України. — Київ : Наукова думка, 2009. — 790 с. : іл. — Режим доступу: <http://history.org.ua/LiberUA/ehu/6.pdf>
4. *Українська мала енциклопедія* / Є. Онацький. — Буенос-Айрес : Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині, 1957–1967. — [у 8 т., 16 кн.]. — Режим

доступу:

https://encyclopedia.kyiv.ua/vydaniya/files/use/second_book/part2.pdf

5. *Українська радянська енциклопедія* : у 12 т. / гол. ред. М. П. Бажан ; редкол.: О. К. Антонов та ін. — 2-ге вид. — Київ : Головна редакція УРЕ, 1977. — Т. 1 : А — Борона. — 624 с. — Режим доступу: <https://archive.org/details/rad0en1/page/5/mode/2up>
6. *Філософський енциклопедичний словник* / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін. — Київ : Абрис, 2002. — VI, 742 с. — Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf
7. *Ясь, О. В. Міф історичний* // *Енциклопедія історії України* : у 10 т. — Київ : Наукова думка, 2009. — Т. 6: Ла–Мі. — С. 759–765. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.academia.edu/21839757/Міф_історичний_Енциклопедія_історії_України_К_2009_Т_6_Ла_Мі_С_759_765

Навчальні посібники:

1. *Антична література : навч. посіб.* / Ковбасенко Ю. І. — 2-ге вид., розшир. та допов. — Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. — 248 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5849/1/Y_Kovbasenko_AL_21_GI.pdf
2. Агеева В. П. *Гендерна літературна теорія і критика* / В. П. Агеева // *Основи теорії гендеру : навч. посіб.* / [відп. ред. М. М. Скорик ; редкол.: В. П. Агеева, Л. С. Кобелянська, М. М. Скорик]. — Київ : К.І.С., 2004. — Розд. 14. — С. 426–445. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/98877fe5-3b43-4a82-bac7-6bbbbb87d659>

3. Антична література : навч. посіб. / В. М. Миронова (кер. авт. кол.), О. Г. Михайлова, І. П. Мегела та ін. — Київ : Либідь, 2005. — 488 с. ISBN 966-03-0399-1. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://library.udpu.edu.ua/library_files/407233.pdf
4. Букач В. М., Бакланова Н. М. Теорія та історія культури (словник-довідник) : навч. посіб. — Одеса : Видавець Букаєв В. В., 2021. — 288 с. ISBN 978-617-7790-41-8. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2FMB_Pravo/Bukach-V.-M.-Baklanova-N.-M.-Teoriya-ta-istoriya-kultury.pdf
5. Вишницька Ю. В., Тверітінова Т. І. Історія зарубіжної літератури межі XIX–XX століть : навч.-метод. посіб. — 2-ге вид., випр. й доп. — Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. — 304 с. ISBN 978-617-658-040-9. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41801/3/Y_Vyshnytska%20T_Tveritinova_IZL_FUFKIM.pdf
6. Гальчук О. Антична література : навч. посіб. — Київ : Вид-во Київ. славіст. ун-ту, 2008. — 210 с. ISBN 966-7000-14. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5959/1/O_Halchuk_NP_2008_GI.pdf
7. Градовський А. В., Галушко М. В. Від античності до постмодернізму : навч. посіб. — Черкаси, 2015. — 186 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://eprints.cdu.edu.ua/437/1/vid_antuchnosti.pdf
8. Девдюк І. В. Бароко. Класицизм. Просвітництво. Зарубіжна література XVII–XVIII ст. : навч. посіб. — Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2021. — 180 с. ISBN 978-617-7926-28-2. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/14253/1/Девдюк_Посібник_17-18.pdf

9. Давиденко Г. Й., Чайка О. М., Гричаник Н. І., Кушнерьова М. О. Історія зарубіжної літератури XVII–XVIII ст. : навч. посіб. — Київ : Центр учбової літератури, 2008. — 274 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kafedragum-artcollege.edukit.km.ua/Files/downloads/308712_AC5A3_davidenko_g_y_ta_in_istoriya_novitno_zarubizhno_literaturi.pdf
10. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник : у 2 т. Т. 1 : А–К / за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. — 824 с. ISBN 966-692-578-8. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://archive.org/details/2005zarpys1>
11. Зарубіжна література XX ст. (епоха постмодернізму) : навч. посіб. / В. В. Черевченко. — Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. — 104 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/8311/3/Posibnik_postmodernizm_Cherevchenko_V_V.pdf
12. Історія світової культури : навч. посіб. / керівник авт. кол. Л. Т. Левчук. — 3-тє вид., перероб. і доп. — Київ : Центр учбової літератури, 2010. — 400 с. ISBN 978-966-611-01-0117-2. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/717/Levchuk.pdf
13. Історія психології: від античності до початку XX століття : навч. посіб. / авт.-уклад. О. П. Коханова. — Київ : НВП «Інтерсервіс», 2016. — 235 с. ISBN 978-617-696-522-0. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/16139/1/O_Kokhanova_IP_IL.pdf
14. Історія зарубіжної літератури. Античність. Середньовіччя. Відродження : навч. посіб. — Полтава : Вид-во ДЗ «Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка», 2022. — 132 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/9473/Лапко_ІЗЛ_Навч.посіб.pdf?sequence=1&isAllowed=y

15. Ісхакова А.В., Мірошніченко С.В. Історія стародавнього світу. Схід, Греція, Рим: Навчально-методичний посібник для здобувачів історичних спеціальностей. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2024. 315 с. — Режим доступу: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi79/0059508.pdf>
16. Колошук Н. Г. Історія зарубіжної літератури XX століття : у 2 ч. Ч. 1 : Модерна доба : навч. посіб. — Київ : Видавничий дім «Кондор», 2023. — 520 с. ISBN 978-617-8244-06-4. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22965/1/Ist_zar_lit2.pdf
17. Коршунова С. І., Тереховська О. В. Антична література : навч.-метод. посіб. для практич. занять. — Івано-Франківськ : Гостинець, 2009. — 95 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5638/1/Антична%20література.pdf>
18. Козлик І. В. Зарубіжна література європейської Античності та Середньовіччя (лекційні матеріали) : навч. посіб. — Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2022. — 254 с. : іл. ISBN 978-966-286-238-6. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/13361/1/Козлик_Посібник_3%20обкладинкою.pdf
19. Мілованова В. В. Сучасна зарубіжна література (кінець XX — початок XXI ст.) : навч. посіб. — Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. — 2-ге вид., випр. і доп. — 172 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/21-4.pdf>
20. Помазан І. О. Історія зарубіжної літератури XX століття : підруч. для студ. гуманіт. ф-тів ВНЗ / І. О. Помазан ; Нар. укр. акад., каф. українознавства. — Харків : Вид-во НУА, 2016. — 264 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

https://nua.kharkov.ua/wp-content/uploads/2020/08/Pomazan_IZL_RP-3_Pidruchnik_XX_st.pdf

21. Салій А. В., Зінченко Н. О., Біланов О. С. Історія філософії : навч. посіб. — 2-ге вид., доповнене. — Полтава : Дивосвіт, 2018. — 192 с. ISBN 978-617-633-205-3. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fcde0d56-ca20-4cbd-8c95-4b2ffac3a2ca/content>
22. Тверітінова Т. І. Історія зарубіжної літератури ХІХ століття. Доба реалізму : навч. посіб. — Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. — 424 с. ISBN 978-617-658-094-2. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/355870624.pdf>
23. Словник античної мітології / упоряд. І. Я. Козовик, О. Д. Пономарів. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. — 312 с. ISBN 966-692-873-6. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://archive.org/details/slovantmit/page/1/mode/2up?view=theater>

НАУКОВІ ВИДАННЯ:

1. Вишницька Ю. В. Трансформація архаїчного міфу у сучасному соціумі: огляд проблеми / Ю. В. Вишницька // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки. — Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2013. — Вип. 33. — С. 67–70. — 400 с. — (Фахове видання). — УДК 82-343. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.academia.edu/103502590/Трансформація_архаїчного_міфу_у_сучасному_соціумі_огляд_проблеми
2. Історія світової культури / за заг. ред. М. В. Дєдкова. — Запоріжжя : Дике Поле, 2009. — 376 с. : іл. — ISBN 978-966-2994-50-6. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

<https://eir.zp.edu.ua/server/api/core/bitstreams/67a4a4df-3bb3-417f-ad67-e13cd34bc7bf/content>

Статті в журналах

1. Василюк Є. Обігравання неоміфологічних структур "Улісса" Дж. Джойса в "Мьорфі" С. Беккета [Електронний ресурс] / Є. Василюк // Питання літературознавства. — 2018. — Вип. 98. — С. 253–268. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pl_2018_98_16
2. Гольник О. Трансформація жанру "роман-міф" у творчості В. Єшкілева / О. Гольник // Проблеми сучасного літературознавства. — 2015. — Вип. 21. — С. 81–91. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prsl_2015_21_10
3. Ледняк Ю. В., Ледняк Г. В., Скорик А. О. Образна система драми Ж. Ануя "Медєя" // Науковий вісник МДУ. Серія: Філологія. — 2014. — № 4.14 (104). — С. 122–127. — УДК 821.133.1-2.09(19). — Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvmduf_2014_4.13_27.pdf
4. Куликова Л. Міфологія і класична література у школах античної доби / Л. Куликова // Вісник Національної академії наук України. — 2007. — № 8. — С. 30–35. — Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=iiv_2007_10_21
5. Чистяк Д. Поняття давньогрецького міфологічного інтертексту і методика його аналізу в художньому тексті / Д. Чистяк // Мова та історія. — 2011. — Вип. 159. — Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?

C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Mikks_2013_43(4)__40.pdf

6. Костюк І. Міфологема: історія поняття в науковому дискурсі / І. Костюк // Вісник Львівської національної академії мистецтв. — 2011. — Вип. 22. — С. 405–416. — Режим доступу: https://lnam.edu.ua/files/Academy/nauka/visnyk/pdf_visnyk/22/38.pdf
7. Козубенко Л. Концепція героїв у романі Джеймса Джойса «Улісс» / Леонід Козубенко // Collection of scientific papers «ЛОГОΣ». — Cambridge, United Kingdom, 20 травня 2022 р. — С. 213–214. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=HIaFKVAAAAAJ&citation_for_view=HIaFKVAAAAAJ:B3FOqHPINUQC

Монографії

1. Лімборський І. В. Світова література і глобалізація / І. В. Лімборський. — Черкаси : Брама-Україна, 2011. — 192 с. — Режим доступу: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiA8p6Ky9-LAxUZUVUIHTcQIowQFnoECAwQAQ&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis64r_81%2Fcgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DVFEIR%26P21DBN%3DVFEIR%26Z21ID%3D%26Image_file_name%3DDOC%252FRE0000112.PDF%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1&usg=AOvVaw1c3w5xQOxvrLUMY_SEhCFJ
2. Моклиця М. Алгоритичний код літератури, або Реабілітація алегорії триває : монографія / Марія Моклиця. — Київ : Кондор-Видавництво, 2017. — 292 с. — Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/153587389.pdf>

3. Наука і суспільство: Історія. Культура: колективна монографія. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. – 332 с. ISBN 978-617-527-305-0 — Режим доступу:
http://lib.ndu.edu.ua:8080/dspace/bitstream/123456789/3749/1/Макет_остаточний.pdf#page=35

Словники

1. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. — Київ : ВЦ «Академія», 2007. — 752 с. — (Nota bene). — ISBN 978-966-580-244-0. — Режим доступу: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001094>